

INTERCULTUREEL LEIDERSCHAP: MOGELIJKHEDEN EN UITDAGINGEN

**INTERNATIONAL UNION
SUPERIORS GENERAL**

INTERCULTUREEL LEIDERSCHAP: MOGELIJKHEDEN EN UITDAGINGEN

Bulletin UISG

Nummer 179, 2022

Inleiding	3
Interculturaliteit, leiderschap en geloften: plichtsgetrouwheid of rijkdom <i>Zr. Patricia Murray, IBVM</i>	5
Potentiële uitdagingen voor interculturaliteit in de Afrikaanse maatschappij en in het Afrikaanse religieuze leven <i>Zr. Jane Wakahiu, LSOSF</i>	19
De Synodaliteit in de Katholieke Kerk <i>Zr. Anne Béatrice Faye, CIC</i>	32
Het onnoembare benoemen. Wat is de oorzaak van misbruik van macht en geweten in het Godgewijde leven? <i>Ianire Angulo Ordorika, ESSE</i>	41
Veranderingen in het canonieke strafrecht en misbruik <i>P. Benoit Malvaux, SJ</i>	50
Het leven van de UISG	58
Dagelijks Bestuur van de UISG	61
Sekretariaat van de UISG	62

INLEIDING

Interculturaliteit, synodaliteit en machtsmisbruik zijn de thema's die wij in dit Bulletin nr. 179 aan de orde wilden stellen.

Het zijn thema's die het religieuze leven uitdagen om aanwezig te zijn, in solidariteit, profetisch, daar waar vrouwen en mannen een uitweg zoeken uit hun armoede en angsten.

Het zijn ook terreinen die de leiders van religieuze congregaties de mogelijkheid bieden om samen op te trekken, in harmonie en synergie, om een effectieve bijdrage te kunnen leveren, een alternatief aan te bieden voor de omgang met de geslotenheid en het egoïsme die steeds meer hun intrede doen in onze maatschappij, en om een teken te zijn, een evangelisch getuigenis, om God transparant te maken in de opbouw van het Koninkrijk.

Interculturaliteit, leiderschap en geloften: plichtsgetrouwheid of rijkdom

Zr. Patricia Murray, IBVM

Te midden van de groeiende diversiteit in het religieuze leven, moet het leiderschap zich afvragen: "Zijn er onder ons broeders en zusters die fluisteren, en zelfs schreeuwen, "Ik kan niet ademen, ik krijg geen adem", omdat zij zich cultureel gemarginaliseerd voelen? Zijn wij niet geroepen om te onderzoeken, wat het betekent om als interculturele gemeenschap te leven? Hoe moeten leiders leiding geven aan een verkenning van de betekenis van de geloften in de hedendaagse multiculturele wereld? Zijn wij niet geroepen "om de waardigheid van verschillen te ontdekken, en deze te vieren?" Wanneer wij aan de wereld kunnen laten zien, dat wij, die cultureel van elkaar verschillen, toch kunnen samenleven en samenwerken, dan kunnen wij een profetisch teken van hoop zijn voor de wereld van vandaag.

Potentiële uitdagingen voor interculturaliteit in de Afrikaanse maatschappij en in het Afrikaanse religieuze leven

Zr. Jane Wakahiu, LSOSF

Is het bij het identificeren van de dynamiek van het interculturele leven van groot belang om de cultuur te doorgronden en te erkennen, niet alleen maar als iets wat ons verschillend maakt, maar als een gemeenschappelijke noemer, omdat er niemand bestaat zonder cultuur. De interculturele vorming zal de vrouwelijke religieuzen ongetwijfeld leren om gezonde relaties aan te gaan, en om samen te bouwen aan interculturele gemeenschappen, maar het leren alleen transformeert deze gemeenschappen niet. De leden van deze gemeenschappen moeten beschikken over het volgende: doelstellingen, tolerantie ten aanzien van ambiguïteiten en fouten, een forum voor geuite frustraties zonder daarop volgende beoordelingen, de juiste correctiemiddelen, en afwachtend luisteren, met bemoediging en compassie.

De Synodaliteit in de Katholieke Kerk*Zr Anne Béatrice Faye, CIC*

Vandaag de dag bestaat de stem van de Kerk uit vele verschillende stemmen en de synode is een genadetijd waarin de eensgezinde en samenhangende boodschap diversiteit en pluraliteit is. Met andere woorden, synodaliteit gaat over het onderscheiden van hoe de Geest door en met het Lichaam van Christus beweegt, zodat wij onze missionaire inzet in de wereld kunnen blijven vervullen. Het is in deze context dat deze synode van belang is voor het bepalen van noodzakelijke hervormingen in de Kerk.

Het onnoembare benoemen.**Wat is de oorzaak van misbruik van macht en geweten in het Godgewijde leven?***Ianire Angulo Ordorika, ESSE*

In het religieuze leven als zodanig ligt een voedingsbodem voor machts- en gewetensmisbruik. Deze bewering impliceert niet dat die per se voorkomen, maar wel dat er in deze roeping omstandigheden zijn die daar veel meer toe bijdragen dan op andere terreinen of bij andere manieren om Jezus Christus na te volgen. Hierna zullen wij deze elementen, die onderling samenhangen en dergelijke misbruiksituaties vergemakkelijken, kort toelichten. Daartoe zullen we ze onderverdelen in elementen, die eigen zijn aan het religieuze leven, elementen, die eigen zijn aan het individu, en elementen die betrekking hebben op groepsdynamiek.

Veranderingen in het canonieke strafrecht en misbruik*P. Benoit Malvaux, SJ*

De herziening van Boek VI van het Wetboek van Canoniek Recht over het strafrecht en de gevolgen daarvan voor misbruik is een ingewikkelde zaak, die ik zo duidelijk mogelijk zal trachten te schetsen. Allereerst zal ik deze herziening plaatsen in de context van de evolutie van de denkwijzen in de Kerk over het strafrecht. Vervolgens zal ik de nieuwe normen met betrekking tot misbruik en de sancties daarvoor voorstellen. Tenslotte zal ik enkele korte persoonlijke beschouwingen geven over de invoering van het nieuwe systeem.

INTERCULTURALITEIT, LEIDERSCHAP EN GELOFTEN: PLICHTSGETROUWHEID OF RIJKDOM

Zr. Patricia Murray, IBVM

Zr. Patricia Murray, IBVM, is een lid van het Instituut van de Heilige Maagd Maria (de Loreto Zusters). Zij is een opvoedster, die heeft gediend als Vredes- en Opvoedings Commissaris en Presidente van de Ierse bisschoppelijke Commissie voor Gerechtigheid en Vrede. Zij was lid van de generale raad van haar congregatie en de eerste uitvoerende directrice van Solidariteit met Zuid-Soedan, een nieuw model voor een gemeenschappelijk missieproject van meerdere congregaties. Momenteel is zij de uitvoerende secretaresse van de Internationale Unie van Algemene Oversten (UISG). Zij bezit een MEd (behaald aan de TCD-Dublin), en een MA (theologie) en DMin (behaald bij de Katholieke Theologische Unie in Chicago).

*Dit artikel werd gepubliceerd in het boek: Lazar T. Stanislaus, SVD/Christian Tauchner, SVD (eds.), *Becoming Intercultural. Perspectives on Mission*, Delhi: ISPCK/Steyler Missionswissenschaftliches Institut 2021, pp. 153-170.*

Een buitengewone reeks gebeurtenissen is momenteel de wereld aan het hervormen. De sociale en culturele landschappen verplaatsen zich, nu zich een nieuw bewustzijn over de wereld verspreidt. Jaren geleden, stelde Alvin Toffler reeds, dat de mensheid een quantumsprong voorwaarts aan haar horizon ziet liggen, die de grootste sociale opheffing en sociale restructurering zal impliceren van alle tijden. Hij zei: "Zonder ons er duidelijk van bewust te zijn, worden wij betrokken bij het scheppen van een nieuwe beschaving, die van de grond moet worden opgebouwd".¹ Wat er momenteel gebeurt, maakt zeker deel uit van deze sociale opheffing. De religieuzen leven niet buiten de hedendaagse context: deze beïnvloedt wie wij zijn, en wie wij zullen zijn, als gewijde mannen en vrouwen. Alleen wanneer wij onze levens gaan onderzoeken in het licht van deze "tekenen des tijds", kunnen wij oordelen of inculturatie, leiderschap en geloften een plichtsgetrouwheid zijn of een rijkdom.

Al vroeg in 2020 verspreidde zich een nieuwe virusinfectie, die Covid-19 ofwel "de Chinese griep" werd genoemd, vanuit Wuhan in China. Sociale commentatoren tekenden hierbij aan, dat "waar sprake is van een pandemie, de xenofobie aan de horizon verschijnt Ziekte roept immers altijd angst op, en die zet vervolgens aan tot discriminatie".² Verschillende studies verschaffen een duidelijk bewijs, dat zwarte mensen en leden van etnische minderheden een hoger risico lopen om aan Covid-19 te overlijden, dan blanke mensen. Experts wijzen op het racisme als de fundamentele oorzaak van dit verschil,

omdat racisme leidt tot “een beperkte toegang tot onderwijs en werkgelegenheid”.³ Deze factoren leiden tot “armere sociaal-economische omstandigheden, die vervolgens leiden tot slechtere gezondheidscondities”.⁴ Mensen die deel uitmaken van zwarte of andere etnische minderheden, verrichten in hogere percentages de zogeheten “essentiële werkzaamheden”, wonen in overbevolkte wijken, en lijden al vroeg aan onderliggende ziektes, waardoor zij een hoger risico lopen.

De wereld werd verder opgeschrikt door de nutteloze moord op George Floyd op 25 mei 2020 te Minneapolis in de Verenigde Staten. Omdat video-opnamen van deze gebeurtenis via internet werden vertoond, zagen wij een man sterven “met zijn gezicht tegen de grond gedrukt, vastgeklemd onder een auto, en dit was het werk van een andere man, in uniform, wiens huid lichter was dan die van de man op de grond De knie van de blanke man boorde zich in de nek van de zwarte man De man op de grond ging stil heen, omdat hij niet meer kon ademen”.⁵ Deze 8 minuten en 46 seconden zette miljoenen mensen ertoe aan om de straat op te gaan, en te roepen: “Wij kunnen niet meer ademen!” en “Zwarte levens doen ertoe!” Zij vertegenwoordigden mensen van elke leeftijd, geslacht, etniciteit, ras en religie, en waren verenigd in solidariteit, woede en droefheid met één man, en ook met elke persoon die op dat moment leed onder discriminatie, het formuleren van stereotypes, racisme, xenofobie en uitsluiting, van welke aard dan ook.

De toegenomen mobiliteit, het internationale reizen, een globaliserende marktplaats, vluchtelingen die oorlogen en conflicten ontvluchten, migranten die op zoek zijn naar betere toekomstmogelijkheden, hebben ons het lelijke gezicht laten zien van uitsluiting. Er is nu een vraag naar transformatie en conversie van onze houdingen, symbolen en systemen. Deze globale gebeurtenissen hebben onze globale maatschappij en het hedendaagse religieuze leven een spiegel voorgehouden. Recentelijk erkende Jayne Helmlinger, CSJ, haar eigen complexe houding ten aanzien van racisme, vanwege de blanke privileges, en zij riep de vrouwelijke religieuzen ertoe op om “een pelgrimage op het gebied van het racisme te ondernemen en deze niet te snel op te geven, om terug te kunnen keren naar hun plek van comfort en bescherming”.⁶ Wereldwijd, wordt duidelijk de nadruk gelegd op hoe wij met verschillen en diversiteit om moeten gaan. Dit is een uitdaging die moet worden aangegaan door de maatschappij als geheel, en door het leiderschap van het religieuze leven in het bijzonder.

Een recent Vaticaans document beschrijft de enorme verandering die heeft plaatsgevonden in de “vrouwelijke congregaties, die zijn overgegaan van bijna uitsluitend monoculturele contexten naar de uitdaging van het multiculturalisme”.⁷ Het gezicht van het religieuze leven reflecteert een “labyrint van culturen”.⁸ Jongere mannelijke en vrouwelijke religieuzen wonen in multiculturele gemeenschappen, of nemen deel aan netwerken van communie en wederzijdse bijstand, die “cultureel, etnisch, theologisch en kerkelijk divers” zijn.⁹ Deze recente evolutie binnen en door vele congregaties “heeft de uitdaging om verschillende culturen met elkaar te integreren alleen nog maar acuter gemaakt”.¹⁰ Hetzelfde document schrijft, dat:

Sommige instuten zich nu bevinden in een situatie die moeilijk te controleren valt. Aan de ene kant ziet men daar een paar dozijn oudere leden, die zijn gebonden aan klassieke, soms ietwat gewijzigde, culturele en institutionele tradities, en aan de andere kant een groot aantal jonge leden, afkomstig uit verschillende culturen, die in onrust verkeren, en zich voelen weggezet, en die niet meer bereid zijn ondergeschikte rollen te accepteren.¹¹

Het document tekent daarbij aan, dat de steeds kleinere aanwezigheid van Westerlingen in het gewijde leven gelijke tred houdt met het proces van globalisatie,¹² en wijst erop, dat “niet het behoud van de vormen” essentieel is, maar de bereidheid “om het gewijde leven in creatieve continuïteit te willen herontdekken, als het evangelisch geheugen dat in een permanente staat van conversie verkeert”.¹³ Gedurende een recente online-ontmoeting, stelde de leider van een van de religieuze congregaties de vraag “hoe het religieuze

leven eruit zou zien, wanneer het haar westerlijk aanzien zou verliezen".¹⁴ Hoe moeten wij de geloften interpreteren vanuit een ander perspectief? Vele leiders informeren zich momenteel over de verschillende aspecten van cultuur, zodat zij ook in de toekomst goed en met wijsheid zullen kunnen leiden.

Het grotere aantal leden, afkomstig uit andere culturen, en het afnemend aantal roepingen in de traditionele gebieden, heeft de culturele samenstelling van de religieuze congregaties gewijzigd. De nieuwere leden kunnen openlijk of heimelijk vooroordelen, generalisaties, stereotypische beoordelingen en/of wederzijds onbegrip ervaren. Dit kan worden gecompliceerd door een generatiekloof of door persoonlijkheidsverschillen. Kritiek van individuen of groepen kan vaak circuleren op een verborgen wijze, zodat er een ongezonde atmosfeer ontstaat. Er kan een vrees ontstaan, dat men door de meerderheidsgroep wordt gedomineerd. Wanneer het gevoel ontstaat, dat de middelen van de congregatie, zoals de macht, het geld, de relaties van solidariteit met de families van de leden en de gastvrijheid, ongelijk worden verdeeld, dan wordt het vertrouwen diep geschonden. Ondanks deze ervaringen, worden er over verschillen maar zelden conversaties gevoerd, en worden de thema's van racisme en vooroordelen vrijwel nooit openlijk aan de orde gesteld. De leden hanteren over het algemeen een dubbele benadering: "Wanneer er leden die afkomstig zijn uit een "andere" cultuur onder ons aanwezig zijn, dan benadrukken wij het positieve van die cultuur maar wanneer we onder ons zijn, met leden die behoren tot onze eigen cultuur, dan worden alleen maar de negatieve punten (van die "andere" cultuur) aan de orde gesteld".¹⁵ In het bekende ijsberg-schema van culturen, bevindt zich negentiende van datgene waaruit een cultuur is samengesteld, onder water. De leiders moeten er rekening mee houden, dat er bewuste of onbewuste culturele processen bestaan, zowel op het individuele niveau als op het organisatieve gemeenschapsniveau.

Hoe moet het leiderschap dan temidden van deze groeiende culturele diversiteit worden uitgeoefend? De leiders moeten diepere conversaties tot stand brengen, wat om een radicale verandering vraagt van geest en hart. Indien het religieuze leven de enorme culturele verschuivingen wil weerspiegelen, die momenteel in onze wereld en in onze congregaties plaatsvinden, dan moet de aandacht in toenemende mate worden gericht op de anthropologiën van verschillende culturen, en dan moet de taal van de cultuur worden aangeleerd. Het is duidelijk, dat "een leiderschapsvisie die werkelijke synodaliteit opwekt door een dynamiek van synergie aan te moedigen, steeds noodzakelijker wordt".¹⁶ Te midden van de groeiende diversiteit in het religieuze leven, moet het leiderschap zich afvragen: "Zijn er onder ons broeders en zusters die fluisteren, en zelfs schreeuwen, "Ik kan niet ademen, ik krijg geen adem", omdat zij zich cultureel gemarginaliseerd voelen? Zijn wij niet geroepen om te onderzoeken, wat het betekent om als interculturele gemeenschap te leven? Hoe moeten leiders leiding geven aan een verkenning van de betekenis van de geloften in de hedendaagse multiculturele wereld? Zijn wij niet geroepen "om de waardigheid van verschillen te ontdekken, en deze te vieren?"¹⁷ Wanneer wij aan de wereld kunnen laten zien, dat wij, die cultureel van elkaar verschillen, toch kunnen samenleven en samenwerken, dan kunnen wij een profetisch teken van hoop zijn voor de wereld van vandaag.

Leiderschap in een multiculturele wereld

Hoe moeten we dan leiden, temidden van toenemende verschillen en diversiteit? Organisatiethoretica stellen, dat leiders die een reis van persoonlijke doorgronding en ontwikkeling doormaken, niet alleen hun eigen capaciteiten kunnen transformeren, maar ook die van anderen, en van hun organisaties.¹⁸ Transformerende leiders zijn individuen die in staat zijn "hun innerlijke geest, ofwel hun hoger "ik", te identificeren, wat hen op effectieve wijze kan leiden door turbulente tijden".¹⁹ Maar zonder een persoonlijk proces, dat de persoonlijke capaciteit voor perceptie, leren, verinnerlijking, expliciete zingeving en betekenisvorming ontwikkelt, is zo'n transformatief leiderschap niet mogelijk.²⁰ Waar

sprake is van een goed leiderschap, moet er ook een visie zijn – de articulatie van een doelstelling “die de rest van je leven waarde zal hebben”.²¹ Worden mannen en vrouwen, die leiders zijn van religieuze congregaties, dan nu uitgenodigd om hun leden te motiveren met de evangelische waarden en de evangelische raden, die in de hedendaagse interculturele wereld nodig zijn? Deze moeten empathie, openheid ten aanzien van de ander, onderlinge verdeling, gastvrijheid, ontmoeting/verwelcoming van vreemdelingen, insluiting, respect voor anderen, begrip/viering van verschillen en ontwikkeling van een diepere verbondenheid omvatten. Wanneer deze houdingen en waarden bij de leden van de congregatie bloeien, dan zullen de uitkomsten de verwachtingen overtreffen. Maar eerst zullen de leiders dan deze persoonlijke ontdekkingsreis moeten maken. Alleen dan zullen zij anderen kunnen uitdagen “om zich toe te wijden aan een soortgelijk leven als kampioenen van een nieuw leiderschap in onze cultuur”.²²

Een van de eerste uitdagingen van het leiderschap, is het begrip van de dynamiek van cultuur. Dit is een zeer complexe taak, zoals het afpellen van een ui. Cultuur beschrijft

alles wat een grote groep mensen uniek maakt. Het wordt vergeleken met de lucht die we inademen, wat we alleen merken wanneer er geen lucht meer is. Cultuur wordt gezien als een “geheel van normen, volgens welke de dingen plaatsvinden of simpelweg “zijn”, in een bepaalde maatschappij, een bepaald land of organisatie”.²³ Een cultuur kan extern (etic) worden onderzocht, dan wel intern (emic).²⁴ Een persoonlijke culturele identiteit ontwikkelt zich in de tijd, en wordt gedefinieerd als “identificatie met en waarneembare acceptatie door een groep, die een gedeeld systeem van symbolen en betekenissen gebruikt, alsook normen en gedragsregels hanteert”.²⁵ Het betekent, dat een persoon aldus juist kan functioneren binnen de cultuur, waarvan hij of zij het systeem van symbolen en geloofsovertuigingen begrijpt, en zich kan houden aan de normen. Mensen die zich verschillende culturen hebben eigen gemaakt, reageren verschillend op dezelfde omstandigheden, omdat zij zich daarvoor concepten hebben eigen gemaakt, die zij vervolgens hebben verinnerlijkt, over wat normaal en gepast is. Zij bezitten dus geen eenvormige wijze om te reageren, en wanneer mensen uit verschillende culturen elkaar

ontmoeten, moeten zij voortdurend nieuwe geschikte culturele antwoorden aanleren, na nieuwe kennismakingen.

Elke terugblik op hedendaagse geschriften over interculturaliteit merkt op, dat deze term “de theologie, de praktijk en de spiritualiteit van de profetische dialoog” omvat.²⁶ Op praktisch niveau, heeft de missioloog Anthony Gittins op extensieve wijze geschreven over hoe in een community met meerdere culturen een natuurlijke interculturaliteit kan ontstaan, onder de voorwaarde dat deze community een nieuwe cultuur schept door middel van een vrijwillige, eerlijke en creatieve uitwisseling tussen al haar leden. Bovendien moet een religieuze community “een publieke getuigenis zijn van de werkelijke mogelijkheden van mensen met verschillende culturen en talen, maar met een gemeenschappelijk geloof en visie, om te overleven en te gedijen voor een doel, wat geen gril of streven naar comfort is, maar een teken van Gods Koninkrijk”.²⁷ Om deel te nemen aan het proces van interculturaliteit, moet een persoon ervoor openstaan om te worden getransformeerd door mensen van andere culturen. Soms is dit proces simpelweg

Wanneer men de cultuur van een ander begrijpt en respecteert, bevestigt men de identiteit van die ander, en erkent men zijn of haar waardigheid. Indien dit wederzijds respect en begrip wordt gecultiveerd, dan helpt dit ons bij het opbouwen van vertrouwen en openheid, verrijkt dit de interculturele communicatie, en schept dit een ware interculturele community.

gereduceerd tot het delen van een maaltijd, tot een onderlinge uitwisseling van symbolen of tot het samen vieren van nationale feestdagen. Om natuurlijk en spontaan te kunnen zijn, moet gedurende dit proces ook op diepgaande wijze met elkaar worden gedeeld. Hiermee wordt bedoeld dat “de essentiële wederkerigheid van het proces van inculturatie, op zowel het persoonlijke als het sociale vlak expliciet moet worden gemaakt”.²⁸ Dit betekent, dat men ervoor moet openstaan om te luisteren naar de gevoelens, de angsten en de strijd van elkaar, waarbij reële culturele angsten en ongelijkheden samen moeten worden aangepakt. Hiervoor moet men leren hoe negatieve gevoelens en onbegrip jegens elkaar moeten worden uitgedrukt. De missioloog Aylward Shorter nodigt ons uit ons intercultureel leerproces te starten door eerst te geloven “...in het positieve karakter van andere culturen”. En vervolgens “het verlangen om hierdoor verrijkt te worden”, in onszelf te voeden. Tenslotte moeten we “de mensen van andere culturen verwelkomen, en hen ons onvoorwaardelijke vertrouwen schenken”.²⁹ Wanneer men de cultuur van een ander begrijpt en respecteert, bevestigt men de identiteit van die ander, en erkent men

zijn of haar waardigheid. Indien dit wederzijds respect en begrip wordt gecultiveerd, dan helpt dit ons bij het opbouwen van vertrouwen en openheid, verrijkt dit de interculturele communicatie, en schept dit een ware interculturele gemeenschap.

De interculturele uitdaging van het gewijde leven

Leiders moeten zich afgaan vragen, tot op welke hoogte onze globaliserende multiculturele wereld de theologie van het gewijde leven transformeert. Komen er nieuwe inzichten op over het gewijde leven? Voor het Vaticaanse Concilie werd het gewijde leven gezien als een individuele toewijding. "Wie de hand aan de ploeg slaat, maar omziet naar wat achter hem ligt, is ongeschikt voor het Rijk Gods".³⁰ De geloftecultuur van de congregatie gaf voorrang aan het "ik" (de individualistische cultuur), alhoewel de leden in een gemeenschap leefden. Citaten uit de Heilige Schrift, zoals "Wie vader of moeder meer bemint dan Mij, is Mij niet waardig",³¹ werden gebruikt om systemen en structuren te scheppen, die afstand creëerden tussen de gewijde religieuzen en hun families, hun lokale gemeenschappen en de bredere wereld. Het gewijde leven werd gezien als een terugtrekking uit de wereld. Het Tweede Vaticaanse Concilie schiep een nieuw bewustzijn, dat de Kerk, en ook het religieuze leven, "in, met en voor de wereld moeten zijn, en moeten deelnemen aan de strijd die zich richt op de transformatie van de mens".³² De congregaties begonnen aan een vernieuwingsproces, en vroegen zich af hoe "het ondernemende initiatief van hun stichters en stichteressen" zou kunnen antwoorden "op de tekenen van de tijd die in de hedendaagse wereld te zien zijn".³³ Dit vernieuwings- en aanpassingsproces was echter niet zo eenvoudig.

We moeten er niet bang voor zijn om eerlijk te erkennen dat, ondanks een aantal veranderingen, het oude institutionele framework er moeite mee heeft om op beslissende wijze ruimte te geven aan nieuwe modellen. Wellicht dat de hele constellatie van talen en modellen, van waarden en plichten, van spiritualiteit en kerkelijke identiteit, waaraan wij gewend zijn, geen ruimte heeft gelaten voor het testen en het invoeren van het nieuwe paradigma, dat ontstond uit de conciliaire inspiratie en de postconciliaire praktijk.³⁴

Er is nu een hernieuwde oproep tot overweging ontstaan, van datgene wat het religieuze leven nodig heeft, opdat religieuzen een profetische aanwezigheid kunnen zijn, die in hun getuigenis niet met het heersende culturele getij meedeinen, maar zich laten leiden door evangelische waarden. Er groeit een bewustzijn dat geloften die in de gemeenschap worden uitgedragen (collectief en in culturele termen uitgedrukt), een betekenisvolle profetische getuigenis kunnen zijn. Via hun geloften, wijden de religieuzen zich toe aan de Persoon van Christus, en hierdoor wijden zij zich persoonlijk en gemeenschappelijk tevens toe aan de transformatie van alle aspecten van het menselijk leven. Sandra Schneiders toont ons de wijze aan, waarop deze geloften zijn geconcentreerd op drie belangrijke dimensies van het persoonlijk leven: bezit, affectiviteit en macht, welke samen de drie belangrijkste gebieden van menselijke interactie vertegenwoordigen, die de wereld bijeen houden en structureren (de economie, het sociale leven en de politiek). We hebben al gezien hoe deze drie gebieden hun invloed uitoefenen op verschillende culturen, en bijdragen aan armoede, uitsluiting en discriminatie. Daarom moet een hedendaagse theologie van de geloften licht werpen op "de potentiële kracht van de geloften om de religieuzen in staat te stellen, een betekenisvolle rol te spelen bij de transformatie van deze structuren in de wereld",³⁵ en dit betreft vooral de creatie van een nieuwe interculturele wijze van samenleven.

De gelofte van armoede: de gelofte van armoede is een toewijding om te getuigen van een alternatieve levenswijze, in een wereld waarin er een scherpe scheiding bestaat tussen een economie van overvloed en een economie van schaarste. De gelofte van armoede heeft twee dimensies: de maatschappelijke en de individuele.³⁶ De maatschappelijke dimensie vraagt de religieuze congregaties om bij te dragen "aan de transformatie van

de economie op wereldwijde schaal”.³⁷ Dit moet worden gerealiseerd door het inzetten van middelen om de noden te ledigen van de armen, enerzijds door voor die armen te bemiddelen, en anderzijds namens hen te vragen om structurele veranderingen. De individuele, persoonlijke dimensie vraagt van de religieus om te getuigen van de “innerlijke vrijheid en soberheid” en “van de evangelische vrijheid die door Christus in praktijk wordt gebracht, en die ons verrijkt met Zijn armoede”.³⁸ Deze gelofte vraagt om een evenwichtige relatie met materiële goederen, waarbij wij alles erkennen als een gave van God; daarom “hebben wij religieuzen geen recht op meer dan we nodig hebben, terwijl een ander in nood verkeert”.³⁹ Dit vraagt om een conversie van ons hart, wat een gedragsverandering ondergaat met betrekking tot goederen en bezittingen. Religieuzen moeten een aanklacht richten tegen het egoïsme, de uitbuiting en de overheersing, en “model staan voor het delen van het leven door het delen van goederen”.⁴⁰ Deze gelofte vraagt om verantwoordelijk beheer en globale solidariteit. Men ervaart en beleeft deze gelofte in houdingen en gedragingen die getuigenis geven van “tevredenheid en dankbaarheid, onbevangenheid van het hart, goede uitvoering van het werk, vertrouwen in de Voorzienigheid, en respect en solidariteit met de armen”.⁴¹ Gastvrijheid en radicale verwelkoming zijn de waarmerken van deze gewijde toewijding. Men moet tonen, dat er plaats aan tafel is voor elke persoon, ongeacht hun cultuur en etniciteit, ongeacht hun leeftijd of geslacht, hun godsdienst of hun politieke opvattingen, want iedereen is welkom.

In de hedendaagse tijd komen vele religieuzen uit contexten en culturen, waar miljoenen mensen worden bedreigd door extreme armoede. De families van hen leven soms in armoede, terwijl hun zonen en dochters, die een gelofte van armoede hebben afgelegd, goed in hun behoeftes worden voorzien. Deze religieuzen hebben toegang tot middelen en kansen, die zij anders niet zouden hebben gehad. Het lidmaatschap van een religieuze gemeenschap kan een persoon toegang verschaffen tot een “intellectuele en professionele vorming en levensstijl, die het resultaat zijn van een bijna Westerse opvoeding”.⁴² Hun familieleden begrijpen niet altijd, dat de gewijde persoon niet altijd zelfstandig toegang geniet tot de materiële goederen van de religieuze congregatie. Zij verwachten, dat de religieus hen financieel helpt, of hen zal helpen door het vinden van weldoeners. Ook wanneer men religieus is, wordt men niet ontheven van de familieverplichtingen. Het moet daarbij wel duidelijk zijn, dat het de gemeenschap moet zijn, en niet de individuele religieus, die antwoordt op wat volgens de plaatselijke cultuur wordt verwacht van een familielid, in geval van een overlijden of bij het vieren van belangrijke familiegebeurtenissen.

De leiders moeten de overdenking leiden, met hun leden, over deze spanning tussen armoede als beleefde werkelijkheid, en armoede als gewijde toewijding. Sandra Schneiders zegt hierover, dat het werkelijke verschil “tussen de echte armen en de mensen die een arme levensstijl kiezen, precies is, dat de laatstgenoemde deze levensstijl zelf koos, en hierop kan terugkomen wanneer het te moeilijk wordt”.⁴³ Zij gelooft, dat wij alleen door het laten verdampen van onze opties, een werkelijke solidariteit met de armen kunnen voelen, “en dus geen zichtbare solidariteit van zelf opgelegde onthoudingen, maar een werkelijke solidariteit van mede-lijders in een wereld die wij niet kunnen controleren en niet kunnen veranderen”.⁴⁴ Leiders moeten hun leden helpen bij hun onderzoek naar het geven van de juiste antwoorden, binnen verschillende culturele contexten, op de noden om hen heen, op een wijze die het beleven van de gelofte van armoede in hun levens geloofwaardig maakt.

De gelofte van kuisheid: het gewijde celibaat wordt gezien als een gave van God aan het individu en aan de Kerk, maar ook aan het volk waarin de religieus leeft, en zijn of haar taken vervult. Via de gelofte van kuisheid, gaat een persoon een levenslange toewijding aan, en wel een betekenisvolle persoonlijke relatie met God en de beschikbaarheid om Gods Koninkrijk te verkondigen. Het opofferen van de kans om te trouwen, is niet eenvoudig, maar het geeft de religieus de vrijheid om zich volledig in te zetten voor zijn

of haar sociale en transformatieve taken. Alhoewel het celibaat in sommige culturele contexten eeuwenlang heeft bestaan, was dit een toewijding aan de godheid, aan de machthebber of aan de geesten. Het leven wordt gezien als een gave van God, en een garantie van de groepscontinuïteit, waardoor “de persoon die uit vrije wil weigert om dit door te geven, of die niet in staat is om leven door te geven, wordt beschouwd als een nutteloze schakel van de evolutionaire keten”.⁴⁵ Elke cultuur omschrijft haar eigen opvatting over vruchtbaarheid en ‘het vrucht dragen’, maar door sommige culturen kan de toewijding van een zoon of dochter aan het priesterschap of aan het religieuze leven, als een groot probleem worden gezien. Aan de ene kant is er de kwestie van de continuïteit van de familie of van de stam, en aan de andere kant de toekomstige verplichting van de kinderen om zorg te dragen voor hun ouders en voor de leden van hun uitgebreide familie, gedurende hun ouderdom. Alhoewel deze verplichtingen nu wat zijn afgezwakt door hun contacten met Westerse waarden, gaat het hier over diep gewortelde culturele verantwoordelijkheden, waarmee de nieuwe jonge mannelijke en vrouwelijke religieuzen te kampen hebben. Elk onderzoek naar de gelofte van kuisheid en van celibaat krijgt te maken met levenskwesties, vruchtbaarheidskwesties en familiale verplichtingen, en hoe deze in het hedendaagse religieuze leven opnieuw moeten worden geïnterpreteerd.

De essentie van de gelofte van kuisheid vraagt om openheid ten aanzien van “interpersoonlijke en gemeenschapsrelaties, met een affectiviteit die radicaal moet zijn geheeld, gezuiverd en bevrijd”.⁴⁶ Het persoonlijke en het gemeenschappelijke gebed helpt ons erbij om een capaciteit te ontwikkelen voor het scheppen van relaties, zelfs met hen waarmee we minder affiniteit voelen.⁴⁷ Het celibaat voor de zaak van het Evangelie, vraagt om insluiting en diversiteit bij het ontwikkelen van relaties. Het is een toewijding aan het leven, een leven dat zich richt op expansieve en insluitende menselijke liefde. Dit gebeurt niet op natuurlijke wijze, en is een bijzondere uitdaging in delen van de wereld waar culturele verschillen verdeling en vijandschap hebben veroorzaakt. Het koesteren van wederkerige, verrijkende relaties tussen onze verschillen, is een diepgaande profetische expressie van Gods Koninkrijk, die tegen de culturele stromingen in gaat. Omdat de meeste mensen zijn opgegroeid binnen een bepaalde groep, “hebben zij zich de regels en verwachtingen daarvan eigen gemaakt waardoor zij relatief ethnocentrisch zijn geworden”.⁴⁸ De capaciteit van een persoon om anderen in te sluiten, hangt af van zijn of haar capaciteit om in een eerlijke dialoog te treden over de verschillende onderwerpen, zoals ethnocentrisme, racisme, discriminatie, vooroordelen, het vormen van stereotypes en andere barrières, die ons ervan weerhouden om in de schoenen van anderen te stappen. Daarnaast heeft een gemeenschap van religieuzen, waarvan de leden de gelofte van celibaat hebben afgelegd, behoefte aan flexibiliteit “om haar grenzen te kunnen verleggen, om aldus de ervaringen en context van een andere groep in beschouwing te kunnen nemen”.⁴⁹ Dit betekent dat we onze veiligheidszone moeten verlaten, en onze grenzen moeten verleggen. Insluiting is gecompliceerd, bestaat uit meerdere lagen, en is tijdrovend waarbij men zeer veel moet nadenken en moet luisteren naar anderen.⁵⁰ Jezus hield zich bezig met de insluiting van de zwakken en de uitgesloten. Hij vroeg voortdurend aan Zijn volgelingen om zich te binden aan de barmhartige God, wiens genade en liefdevolle goedheid ruimte schenkt aan ieder en allemaal. Dit is het cruciale aspect van de gelofte van celibaat.

De gelofte van gehoorzaamheid: ons begrip van gehoorzaamheid heeft een radicale verandering ondergaan sinds het Tweede Vaticaanse Concilie. Voor het Concilie waren de congregaties hiërarchisch opgebouwd, en dacht men “dat sommige leden intrinsiek en persoonlijk in zekere mate méér waren dan de andere leden”.⁵¹ Maar het is belangrijk daarbij aan te tekenen, dat “wat toen werkte in een pyramide-achtige en gezaghebbende relationele context, nu niet langer wenselijk en leefbaar zou zijn in de gevoeligheid van de communie, onze wijze van voelen en zijn, en ons Kerk zijn”.⁵² Het participierend model, dat zich sindsdien heeft ontwikkeld, erkent de fundamentele gelijkheid van iedereen, en “een groeiend gevoel van vervreemding ten aanzien van de

persoonlijke verantwoordelijkheid".⁵³ Wanneer individuen worden benoemd in specifieke leiderschapsrollen binnen de religieuze congregaties, wordt hun positie nu opgevat als "voorlopig, tijdelijk, in doel beperkt, functioneel en bovenal "seculier" in de betekenis van niet-heilig".⁵⁴ Deze verandering van model legt de nadruk op de collegialiteit bij het zoeken naar Gods Wil in en door middel van de persoonlijke en gemeenschappelijke overdenking. De gelofte van gehoorzaamheid wordt nu uitgelegd als "een toewijding aan vrijheid, en niet als onderwerping of dienaarschap".⁵⁵ Door het afleggen van de gelofte van gehoorzaamheid wijdt de persoon zich toe aan "een persoonlijke vraag naar vrijheid en heiligheid in een communautaire context".⁵⁶ Het vereist, dat elk lid zijn of haar eigen overtuigingen en inzichten, verkregen uit zijn of haar overdenking, deelt met de andere leden. Maar het is belangrijk om te erkennen, dat in bepaalde culturen en contexten de uitoefening van het gezag "nog steeds een tendens vertoont tot verticale concentratie van de uitoefening van het gezag, op zowel lokaal als hoger niveau".⁵⁷

Wanneer leiders de leden in een overdenkingsproces willen betrekken, dan moeten zij eerst in beschouwing nemen hoe relatievorming en participatie werkt binnen verschillende culturen. Dit kan de wijze beïnvloeden waarop leiders moeten leiden, en hoe individuele leden moeten worden betrokken bij het overdenkingsproces. Geert Hofstede heeft aangetoond hoe sommige culturen een "hoge machtsafstand" hanteren, met een duidelijk autoritair gezag en een hiërarchische structuur. In deze culturen geloven de mensen, dat macht en invloed moeten worden geconcentreerd in de handen van slechts enkele mensen, en dat deze dus sterk gecentraliseerd moeten zijn. De leden voelen zich juist op hun gemak, wanneer er afstand bestaat tussen hen die de macht en invloed in handen hebben, en hen die worden bestuurd. Respect wordt toegekend aan een persoon met een hogere status, en "er bestaat een patroon van afhankelijkheid van ouderen dat alle menselijke contacten doordringt, en de mentale software die mensen met zich meedragen, heeft een sterke behoefte aan een dergelijke afhankelijkheid".⁵⁸ De gehoorzaamheid aan oversten wordt in deze culturen hoog gewaardeerd. De leden uit deze culturen "met hoge machtsafstand" voelen waarschijnlijk zoveel respect voor mensen die in een positie van gezag verkeren, dat zij het moeilijk vinden om alternatieve meningen naar voren te brengen. Bovendien kan gezichtsverlies of gevoelens van schaamte in die culturen een barrière vormen voor verdere communicatie en ontwikkeling van een relatie.

In andere culturen, waarin de mensen het gevoel hebben relatief gelijk te zijn, en dezelfde rechten te hebben, voelt men zich ongemakkelijk bij een ongelijke verdeling van de macht. Wanneer zij zich aansluiten bij congregaties met een "hoge machtsafstand", worden zij meestal als twistziek gezien, vooral wanneer zij suggesties aanleveren die verschillen van die van het gezag. In culturen met een "korte machtsafstand" geloven de leden, dat de functie van het leiderschap is, dat zij zoveel mogelijk leden tot deelname aanzetten, om aldus een consensus te bereiken, en tot compromissen te komen. De leden voelen dat zij het recht hebben om suggesties te doen, en hun oppositie tegen de lopende plannen en projecten openlijk te laten horen. De kennis over hoe de culturele machtsafstand reeds lang vastgestelde deelnamepatronen heeft gevormd, is essentieel, wanneer leiders en leden processen moeten creëren, waaraan elke persoon vrij kan deelnemen, zonder oordeelvorming.

Toen hij over overweging en overdenking sprak, belichtte Paus Franciscus het feit, dat "overdenking een keuze is van moed" en dat "opvoeden in overdenking betekent, dat men zich moet "blootstellen", en de wereld moet verlaten van de eigen overtuigingen en vooroordelen, om zichzelf aldus te openen voor hoe God vandaag tegen ons spreekt, in deze tijd, en op dit moment".⁵⁹ Dit samen te doen, betekent dat wij dan zullen begrijpen, hoe cultuur de dynamiek van de communicatie beïnvloedt, om aldus misverstanden te voorkomen. Cultuurspecialisten hebben aangetoond hoe leden van lage en hoge contextculturen op verschillende manieren communiceren. Edmund

Hall ⁶⁰ heeft een communicatie of bericht van een hoge contextcultuur beschreven als "een communicatie of bericht waarvan de meeste informatie in een fysieke context is geplaatst, of is verinnerlijkt in de persoon, terwijl maar heel weinig informatie zit in de gecodeerde, expliciet overgebrachte delen van het bericht".⁶¹ Wanneer hij of zij aan iemand iets communiceert, dan kan een persoon uit een hoge contextcultuur stil en zwijgend overkomen. Maar hij/zij verwacht van de gesprekspartner dat deze datgene wat wordt gecommuniceerd, onmiddellijk interpreteert, en dat is dan ook de reden dat hij/zij niet in diepe details treedt. Een communicatie uit een lage contextcultuur daarentegen, is precies het tegenovergestelde. De informatie wordt in expliciete codes aangeleverd, en de verbale berichten zijn "bewerkt, in hoge mate gespecificeerd en gedetailleerd, en overvloedig".⁶² Daar komt bij, dat wanneer opinies worden genegeerd, of als onbeduidend worden afgeschilderd, in sommige culturen een gezichtsverlies of een gevoel van schaamte wordt ervaren. Indien de leiders en de leden de complexe dynamiek van de interculturele communicatie niet begrijpen, dan wordt gemeenschappelijke communautaire overdenking

en overweging moeilijk. We moeten dus erkennen, dat eenieder een rol heeft en speelt, in het overdenken, overwegen en ontdekken van de collectieve waarheid. Een groep die overdenkt en overweegt, bereikt die waarheid vanzelf; deze komt voort uit "de schoot van het geheel",⁶³ en wij erkennen, dat eenieder moet helpen om deze waarheid te vormen.

Activa of passiva

Elke beschouwing van de onderlinge verhoudingen (het onderlinge spel) tussen interculturaliteit, leiderschap en geloften, moet vaststellen waar menselijke bloei optreedt (de aanwezige activa) en waar probleemgebieden liggen (de aanwezige passiva). Het wordt in toenemende mate duidelijk, dat de leiders de sleutel in handen hebben, die toegang verschaft tot de persoonlijke en communautaire groei, en deze kan pas op gang worden gebracht, wanneer de geloften worden onderzocht door de bril van de cultuur. Maar de leider moet dan eerst een persoonlijke reis maken, een reis die zich bezighoudt

met studie en overweging vanuit een intercultureel en theologisch perspectief. Indien deze persoonlijke ontdekkingsreis niet wordt gemaakt, dan gaat het leiderschap voort met haar traditionele interpretatie van het gewijde leven, die is voortgekomen uit een dominant ethnocentrisch cultureel perspectief. De betekenis van de geloften lijkt dan te zijn bevroren in de tijd, en zal vervolgens irrelevant blijken in nieuwe culturele contexten. De diepere betekenis van gekoesterde culturele waarden, zoals ongebonden gastvrijheid, gemeenschappelijke verantwoordelijkheden, wederkerigheid en praktische solidariteit, moeten voortdurend in een context worden geplaatst, en worden ingebed in het gewijde leven. Op die wijze wordt de rijke betekenis van het gewijde leven voortdurend gerearticuleerd in nieuwe werkelijkheden. Het analyseren van de geloften door de bril van de cultuur biedt bovendien nieuwe uitnodigingen tot persoonlijke en communautaire conversie. Het schept een proces van wederkerige verrijking van de leden van congregaties, en verscherpt de profetische impact van het persoonlijk en gemeenschapsleven in relatie tot lokale en globale contexten. Zonder deze voortgaande beschouwing en herinterpretatie

Het begrijpen van de dynamiek van het gezag en de complexe dynamiek van de interculturele communicatie, zijn sleutels voor de groei van relaties binnen een multiculturele religieuze gemeenschap.

loopt het religieuze leven het gevaar haar bruisend karakter te verliezen. Dit zou dan leiden tot een verlies aan betekenis, en de voortdurende imposities van historische begrippen en praktijken, die nieuwe leden hinderen.

Het leiderschap heeft een belangrijke rol te spelen bij de stimulering van de ontwikkeling van profetische interculturele gemeenschappen. Een diepere waardering voor de complexiteit van cultuur kan de leden helpen bij de herinterpretatie van de betekenis van het gewijde leven vanuit een intercultureel perspectief. Verschillende studies geven aan, dat in de hedendaagse tijd het meeste culturele bewustzijn ontstaat op een proefondervindelijke wijze, en niet door middel van serieuze studie van cultuur. Deze studies geven tevens aan, dat een inaccuraat kennis, die op proefondervindelijke wijze is opgedaan, vaak negatieve effecten kan hebben, die leiden tot onbegrip en conflicten. De leiders moeten garanderen, dat de vorming voor het interculturele leven en de interculturele taakvervulling integraal deel uitmaakt van zowel de eerste als de voortgaande vorming. Met dit bewustzijn kunnen de leden eerlijke gesprekken aangaan

over kritische onderwerpen. Dit verhoogt het begrip tussen personen, leidt tot de ontwikkeling van wederzijds verrijkende relaties, en verrijkt bovendien de communautaire overdenking en overweging. Waar deze kennis en deze processen niet bestaan, zullen de leden zich op etnocentrische wijze tot elkaar blijven verhouden, terwijl zij zich onbewust blijven van de gemaakte fouten, de aangebrachte verwondingen en de gemiste kansen voor hun eigen groei.

Tenslotte, moeten de leiders inzicht hebben in hoe culturele verschillen invloed hebben op de wijze waarop de leden hun relaties zien met gezagspersonen. Waar dit inzicht bestaat, passen de leiders hun benaderingswijzen aan, wanneer zij deelnemen aan persoonlijke en groepscommunicaties en ontwikkelingsprocessen, en wel op zo'n wijze dat een maximaal aantal leden uit verschillende culturen hieraan zal deelnemen. Het begrijpen van de dynamiek van het gezag en de complexe dynamiek van de interculturele communicatie, zijn sleutels voor de groei van relaties binnen een multiculturele religieuze gemeenschap. Leden met adequate culturele kennis en inzicht zijn in staat om bruggen van wederkerigheid te bouwen, die een profetische getuigenis zullen zijn in maatschappijen die worden gekenmerkt door verdeling. Indien de leden van religieuze congregaties zich openstellen, en naar elkaar luisteren, dan realiseren zij dat allen "bijeengeroepen zijn aan dezelfde tafel, waar God ons voedt, niet alleen met gezinsvoedsel en -drank, maar ook met het nieuwe, nooit aangeroerde voedsel en de nieuwe, nooit aangeroerde drank van Gods meest recente openbaring".⁶⁴ Gedurende een interview met een journalist in 2007, merkte Paus Franciscus op, dat "trouw altijd een verandering, een bloei en een groei is". Het teweegbrengen van verandering binnen een organisatie vraagt om een culturele verschuiving. Eerst moet de culturele verschuiving worden benoemd door het leiderschap, en dan pas uitgevoerd. De toenemende multiculturele aard van het religieuze leven vraagt om een verschuiving in de beeldvorming en in het begrip op elk niveau. Een verlicht leiderschap zal alle leden ertoe aanzetten om "de lichten binnen de groep te volgen naar de hoek van morgen, in plaats van de dag van gisteren te bewaren".⁶⁵

1 Alvin Toffler, *The Third Wave* (New York: Bantam Books, 1981), 10.

2 Yasmen Serham and Timothy McLoughlin, "The Other Problematic Outbreak: As the Coronavirus spreads across the globe so does racism," *The Atlantic*, March 13, 2020.

3 Idem.

4 Idem.

5 Isabel Wilkerson, "America's Enduring Caste System," *New York Times*, June 1, 2020.

- 6 Sr. Jayne Helmlinger CSJ, "Vulnerability, Borders and the Long Notes of Religious Life," Online LCWR Presidential Address, August 12, 2020.
- 7 New Wine in New Wineskins, The Consecrated Life and Its Ongoing Challenges since Vatican II (Vatican City: Libreria Editrice Vaticana, 2017), #7.
- 8 Marie Chin RSM, "Towards a New Understanding of Cultural Encounter in Our Communities," Horizon, Winter 2003, 16.
- 9 Mary Pellegrino CSJ, "Opening Space for an Emerging Narrative of Communion," Presidential Address, LCWR, August 10, 2017.
- 10 New Wine in New Wineskins, #13.
- 11 dem.
- 12 Idem.
- 13 Idem.
- 14 Sr. Antoinette Gutzler MM, Comment made during the US_C3 Constellation Meeting of UISG members, Zoom Meeting, August 14, 2020.
- 15 Patricia Murray ibvm, Becoming a Multicultural International Institute, MA Thesis (Chicago: Catholic Theological Union, 2005).
- 16 New Wine in New Wineskins, #8.
- 17 Anthony J. Gittins, Living Mission Interculturally: Faith, Culture and the Renewal of Praxis (Collegeville, MN: The Liturgical Press, 2015), 10.
- 18 David Rooke and William R. Torbert, "Seven Transformations of Leadership," Harvard Business Review. www.hbr.org.
- 19 K. Muff et al. Management Education for the World (Cheltenham: Edward Elgar, 2013), 32.
- 20 Joseph M. Lozano Soler, "Leadership, The Being Component: Can the Spiritual Exercises of St. Ignatius Contribute to the Debate on Business Education", Journal of Business Ethics, Vol.145, No. 4, 11/2017, 795-809.
- 21 Chris Lowney, Pope Francis: Why He Leads The Way He Leads (Chicago: Loyola Press, 2013), 9.
- 22 Idem, 9.
- 23 Ingmar Torbjörn, "Cultural Barriers as a Social Construct: An Empirical Validation" in: Young Yun Kim and William Gudykunst ed., Cross Cultural Adaptation: Current Approaches (Newbury Park, California: Sage Publications, 1988), 48.
- 24 Externe cultuur is het bewuste deel van cultuur. Het is het deel wat we kunnen zien, proeven en horen. Het bestaat uit erkende geloofsovertuigingen en waarden. Het wordt expliciet geleerd en makkelijk veranderd. Maar het vormt maar een klein deel van de cultuur. Het grootste deel wordt gevormd door het interne gedeelte, wat bestaat uit onbewuste geloofsovertuigingen, denkpatronen en mythes, die alles beïnvloeden wat we doen en zien. Het wordt impliciet geleerd, en is heel moeilijk te veranderen (Eric Law).
- 25 Mary Jane Collier & Milt Thomas, "Cultural Identity: An Interpretive Perspective" in Theories in Intercultural Communication, ed., Young Yun Kim and William B. Gudykunst (Newbury Park, Beverly Hills, Ca: Sage Publications, 1988), 112.
- 26 Roger Schroeder, "Interculturality and Prophetic Dialogue", Verbum SVD, 54, no. 1, (2013); 8-21.
- 27 Gittins, Living Mission Interculturally, 9.
- 28 Robert Kisala SVD, "Formation for Intercultural Life and Mission," Verbum SVD, 50 No.3 (2009), 335.
- 29 Aylward Shorter, Celibacy and African Culture (Nairobi: Paulines Publications Africa, 1998), 13.
- 30 Lc. 9, 62.
- 31 Mt. 10, 37.
- 32 Sandra M. Schneiders IHM, "A Contemporary Theology of Religious Life," Journeying Resources, 14-27. Washington, DC: Leadership Conference of Women Religious, 1977, 14.
- 33 John Paul II, Post-Synodal Apostolic Exhortation, Vita Consecrata (March 25, 1996), 37.
- 34 New Wine in New Wineskins, #9.
- 35 Schneiders, "A Contemporary Theology of Religious Life," 19.
- 36 Sandra M. Schneiders IHM, "A Vow of Poverty," C21 Resources (Fall, 2014), 18.
- 37 Idem.
- 38 Rev. Prof. Guillaume Kipoy-Pombo, "The Inculturation of Consecrated Life Today in Sub-Saharan Africa". The Catholic Voyage: African Journal of Consecrated Life, vol. 16, 2019, 24.
- 39 Schneiders IHM, "A Contemporary Theology of Religious Life," 19.
- 40 Idem.
- 41 Kipoy-Pombo, "The Inculturation of Consecrated Life Today in Sub-Saharan Africa", 24.
- 42 Idem.
- 43 Schneiders IHM, "A Vow of Poverty," 19.
- 44 Idem.
- 45 Kimpoy-Pombo, "The Inculturation of Religious Life Today in Sub-Saharan Africa," 27.
- 46 Schneiders, "A Contemporary Theology of the Vows," 21.

- 47 Edward Kinerk SJ, "The Vows," The Way. Campion Hall Brewer St. Oxford, 66.
- 48 Anthony J. Gittins, Gifts and Strangers: Meeting the Challenge of Inculturation (New York: Paulist Press, 1989), 33.
- 49 Eric H.F. Law, Inclusion: Making Room for Grace (St. Louis, Missouri: Chalice Press, 2000), 26.
- 50 Idem.
- 51 Sandra M. Schneiders, "A Contemporary Theology of the Vows", 22.
- 52 New Wine in New Wineskins, #24.
- 53 Schneiders, "A Contemporary Theology of the Vows," 23.
- 54 Idem. 22.
- 55 Idem. 23.
- 56 Idem. 24.
- 57 New Wine in New Wineskins, #19.
- 58 Geert Hofstede et al, Cultures and Organizations: Software of the Mind (New York: McGraw Hill, 2010),32.
- 59 Pope Francis, Meeting with Seminarians, Vatican News, March 16,2018.
- 60 Edward T. Hall, Beyond Culture (New York: Anchor Press,1977).
- 61 Hall, Beyond Culture, 91.
- 62 Fred E. Jandt, Intercultural Communication: An Introduction, 3rd Edition(Sage Publications Inc.: Thousand Oaks, 2001), 220
- 63 Idem.
- 64 Gerdenio Manuel SJ, "Little Brown Brother," Studies in the Spirituality of Jesuits, November 2001, 33/5, 27.
- 65 Joan Chittister OSB, "LCWR Outstanding Leadership Award Acceptance Remarks," August 4, 2007, Kansas City, MO.

POTENTIËLE UITDAGINGEN VOOR INTERCULTURALITEIT IN DE AFRIKAANSE MAATSCHAPPIJ EN IN HET AFRIKAANSE RELIGIEUZE LEVEN

Zr. Jane Wakahiu, LSOSF

Zuster Jane Wakahiu, LSOSF, is een lid van het instituut van de Kleine Zusters van St. Franciscus in Kenia. Zij is uitvoerend directrice van het Educatieve Samenwerkingsverband van Afrikaanse Zusters (ASEC), een organisatie zonder winstoogmerk die zich wijdt aan het stimuleren van de vorming van vrouwelijke religieuzen in Afrika. Voordat zij toetrad tot de ASEC, doorliep zij met succes haar PhD-opleiding aan de Marywood Universiteit, waaraan zij daarna ook onderwijs gaf. Jane heeft zowel onderwijs- als bestuurservaring opgedaan bij een hogere middelbare school in Kenia en bij vrouwenorganisaties, in leidinggevende posities.

Deze lezing werd op 25 januari 2022 gehouden gedurende een interculturele workshop van de UISG.

De culturele en de interculturele context

Ik ben mij ervan bewust, dat Afrika geen monocultuur of een homogeen continent is. In feite, kent elk land een diversiteit aan culturele praktijken, talen, huidskleuren en geloofssystemen. Om deze diversiteit te illustreren, denkt u aan de bevolking en de etniciteit in uw eigen land. Men schat, bijvoorbeeld, dat een land als Nigeria een bevolking heeft van 214 miljoen mensen,¹ en bestaat uit 250 etnische groepen, terwijl Egypte, met 105 miljoen mensen,² uit 80 etnische groepen bestaat. Een rijke culturele en taalkundige diversiteit is ook aanwezig binnen de instituties, de congregaties en de religieuze gemeenschappen van elke natie.

Eenieder van de individuen van deze gemeenschappen is uniek, en brengt culturele ervaringen, waarden en talenten met zich mee, die samen prachtige perspectieven en onderlinge banden en afhankelijkheden creëren. Die diversiteit kan ook uitdagingen, conflicten en stereotypen met zich meebrengen. *Ik nodig u uit tot een minuut pauze: identificeert u in deze tijd de diversiteit die u in uw eigen gemeenschap herkent, op het gebied van etnische achtergrond, ras, leeftijd en bekendheid, dan wel onbekendheid. Welke uitdagingen ervaart u in uw interacties met verschillende mensen en culturen?*

Het erkennen van mijn eigen culturele beperkingen

Ik treed deze dialoog binnen, terwijl ik mij bewust ben van mijn eigen achtergrond, ervaringen en beperkingen. Ik werd geboren en opgevoed in Kenia, waar ik mijn schoolopleidingen volgde tot aan mijn eerste jaren aan de universiteit. Ik ontmoette een groot aantal verschillende individuen, studenten en leerkrachten in mijn school, kerk en lokale gemeenschap, waar ik woonde. Deze interacties vormden mijn gewaarwordingen en gevoelens, en dus hoe ik de werkelijkheden in mijn leven interpreteerde. Wanneer ik terugkijk, dan herken ik toch onbewuste stereotypische ondertonen in mijn denken over etnische en tribale gemeenschappen. Ik herinner mij er dan aan, dat sommige tribale groepen op ongefundeerde wijze werden geduid als zwak, lawaaiig en lui, of als niet in staat om hun gevoelens van boosheid te bedwingen. Aan andere tribale groepen werden juist positieve eigenschappen toebedeeld; men dacht dat ze hard werkten, waren gericht op zakelijkheid en welzijn, en meer talent hadden voor wetenschap en recht. Deze opgelegde labels bepaalden het verschil, en identificeerden het “anders zijn” van specifieke groepen. Dergelijke labels kunnen ook aanwezig zijn in onze religieuze gemeenschappen, en dit werkt bijvoorbeeld in de hand, dat sommige individuen voorzichtig zijn met het communiceren van hun afkomst (uit het Oosten, Westen, Noorden of Zuiden); zij willen eerst weten of zij zich hierdoor niet kwetsbaar maken, en bondgenoten hebben, en dat er geen twijfel bestaat over hun afkomst. Helaas kunnen deze labels de binnenste en de buitenste cirkel in een groep bepalen, en tevens bepalen of zij verkiesbaar of onverkiesbaar zijn voor bepaalde posities en promoties.

Gedurende mijn leven, ben ik in de gelegenheid gesteld om te wonen en te werken op een groot aantal plaatsen, met mensen die behoorden tot vele etnische groepen, nationaliteiten, leeftijden en rassen. Gedurende de laatste twintig jaar, woonde ik in twee internationale gemeenschappen, met leden uit Kroatië, de Verenigde Staten, Korea, India, Indonesië, Polen en Kenia. Ik heb ook gereisd, en woonde gedurende mijn reizen in vele gemeenschappen in Afrika, Europa, Latijns-Amerika en de Verenigde Staten. Alhoewel deze ervaringen mij verrijkt hebben, kan ik niet zeggen, dat ik een expert ben op het gebied van interculturaliteit. Maar mijn reizen en levenservaring, hebben mij wel in staat gesteld om me op unieke wijze met anderen te relateren, waardoor mijn intercultureel inzicht is gegroeid. Door mijn reizen, heb ik enkele denkbeelden ontwikkeld over harmonieuze betrokkenheid en samenwerking met mensen en groepen, die afkomstig zijn uit verschillende culturen. Ja, maar ik ben hieraan nog aan het bouwen, en ik denk, dat u daar ook mee bezig bent.

Het definiëren van begrippen

Ik zou eerst enkele begrippen willen omschrijven, die door elkaar worden gebruikt, maar toch verschillende betekenissen hebben: multicultureel, internationaal en intercultureel.

Dit zijn met elkaar verbonden, maar van elkaar verschillende termen, die steeds opnieuw gedurende deze lezing zullen worden gebruikt. “Intercultureel wonen” verschilt van internationale of multiculturele gemeenschappen. *Internationaal* is hier van toepassing op mensen met verschillende nationaliteiten, die samenwonen. En *multicultureel* heeft betrekking op mensen die samenleven, die niet zijn gedifferentieerd naar hun nationale oorsprong, maar naar hun culturele achtergrond.

De woorden *internationaal* en *multicultureel* alleen verklaren niet op adequate wijze de bedoelde kwaliteit van de relaties en verplichtingen waarop deze gemeenschappen zijn gericht; deze woorden omschrijven slechts de context hiervan. Het “interculturele leven” stelt het innerlijke werk van de geest in staat om de levens van de leden te transformeren, en deze te voorzien van gevoelens van erkenning, waardering en harmonie ten aanzien van elkaar.

Jezus, de Leraar van cultuur en interculturaliteit

Via culturele ontmoetingen worden wij uitgenodigd om te leren, daarbij lettend op onze eigen impliciete vooroordelen. Wij worden in de gelegenheid gesteld om weerstand te bieden aan het interpreteren van gebeurtenissen – en aan het beoordelen van de ervaringen en omstandigheden van andere mensen – vanuit het perspectief van onze eigen cultuur en ervaring. Geert Hofstede, een gerenommeerd onderzoeker op het gebied van de cultuur in organisaties, stelt dat “cultuur de software van de geest” is. Via de cultuur interpreteren we de ervaringen van andere mensen; we kijken naar hen door onze eigen culturele bril, plakken hen een label op, en plaatsen hen in de hokjes die wij in onze eigen geest gebouwd hebben. Door dit te doen, sluiten wij de deur die hen in de gelegenheid stelt om relaties met ons op te bouwen, en hen als individuen te leren kennen. Het is droevig, dat dit té vaak gebeurt, in onze gemeenschappen en op onze werkplaatsen, en dit wordt verder geconsolideerd via de lokale, nationale, regionale en globale politieke communicatie.

We kunnen, wat dit betreft, veel leren uit het verhaal over Jezus in Marcus 2, 1-12. Dit gaat over Jezus' terugkeer naar Kafarnaüm, en de genezing van een lamme. Deze passage van de Heilige Schrift beschrijft dat de mensen in grote aantallen bijeen kwamen om naar Jezus te luisteren, en dat men een lamme bij Hem probeerde te brengen door het dak boven het bed, waarop hij lag, te openen, met het verzoek om hem te genezen. Luister nu naar de volgende conversatie, en stel vast of er zulke conversaties binnen uw instituut worden gevoerd:

“Toen Jezus hun geloof zag, zei Hij tot de lamme: “Mijn zoon, uw zonden zijn u vergeven.” Er zaten enkele schriftgeleerden bij, en dezen zeiden bij zichzelf: “Wat zegt die man daar? Hij spreekt godslasterlijk! Wie anders kan er zonden vergeven dan God alleen?” Uit zichzelf wist Jezus aanstonds dat zij zo redeneerden, en Hij zei hun: “Wat redeneert gij toch bij uzelf? Wat is gemakkelijker, tot de lamme te zeggen: Uw zonden zijn u vergeven, of: Sta op, neem uw bed op en loop?” (Mc. 2, 5-9).

Zelfs in Jezus' daad van barmhartigheid, het genezen van een lamme man, zagen de schriftgeleerden iets verkeerd. Zij maakten zich meer zorgen om de culturele praktijk, dan om het verrichten van een daad van liefde. En alhoewel vele mensen daar bijeen waren, vormden de schriftgeleerden met hen geen cohesieve interculturele gemeenschap. Daarentegen, richtte hun geest zich op hun verschillen. *Welke barrières moeten we overbruggen, wanneer wij kijken naar hen die van ons verschillen, binnen onze gemeenschap?* Denk aan onze concentratie op leeftijdsverschillen, waarbij de jongeren worden beschreven als de nieuwe generatie met minimale vorming zonder ervaring.

Als vrouwelijke religieuzen, worden wij door onze profetische getuigenis uitgenodigd om elkaars verschillen door ons handelen te herkennen en te omarmen; soms schieten wij echter tekort in het belichamen van de ware geest van interculturaliteit. Het woord interculturaliteit verwijst naar onpartijdige interacties tussen verschillende culturen, op een wijze dat uit deze interacties gedeelde culturele uitdrukkingsvormen voortkomen, door middel van dialoog en wederzijds respect.³ Vanuit zulke interacties en ontmoetingen ontwikkelt zich een dynamisch proces, de gezamenlijke opbouw van een nieuwe cultuur. Dit gebeurt door te onderhandelen over betekenissen, houdingen en perspectieven. Door onderlinge gesprekken vinden en bouwen de leden een gemeenschappelijke basis, waarin hun identiteit zonder vooroordelen of angst kan worden uitgedrukt. Het resultaat hiervan is een stelsel van gezonde, levende relaties, en dus niet de opname van een cultuur in een dominante cultuur.

Als vrouwelijke religieuzen, verkeren wij in een goede uitgangspositie om door middel van de deugden van geloof, nederigheid en liefde te kunnen groeien in interculturaliteit,

en ons hart te openen voor een dieper begrip van de verschillende ontmoetingen. Met een intelligent bewustzijn en een erkenning van de waardigheid van elk individu, kunnen wij met ons handelen een gevoel van gemeenschap aanmoedigen, wat tevens een aanmoediging zal zijn voor de leden van onze gemeenschappen om aan elkaar te geven en van elkaar te ontvangen, om aldus positieve relaties op te bouwen. Onze openheid, die voortkomt uit ons diepe respect voor de waardigheid van elke persoon, zet ons ertoe aan om de "ander" te vertrouwen. Vanuit dat vertrouwen ontwikkelt zich in een multiculturele of internationale gemeenschap geleidelijk aan een interculturele transformatie, die prachtige en levende relaties zal zaaien.

We zien dit duidelijk in de Heilige Schrift. Wanneer Jezus de Samaritaanse vrouw ontmoet, treedt Hij in een dialoog met haar, en nodigt haar bij Hem uit: "Geef Mij te drinken". Het antwoord van de Samaritaanse vrouw illustreert haar vooringenomenheid ten aanzien van culturele verschillen; zij is zich helemaal bewust van Jezus' "anders" zijn.

De reden van haar antwoord wordt verklaard in Johannes 4, 9-10:

"De Samaritaanse zei tot Hem: "Hoe kunt Gij als Jood nu te drinken vragen aan mij, een Samaritaanse?" Joden onderhouden namelijk geen betrekkingen met de Samaritanen. Jezus gaf haar ten antwoord: "Als ge enig begrip had van de gave Gods en wist wie het is, die u zegt: Geef Mij te drinken, zoudt ge het aan Hem hebben gevraagd en Hij zou u levend water hebben gegeven."

Gedurende deze ontmoeting, toont Jezus Zijn nederigheid door het zetten van de eerste stap: de Samaritaanse vrouw ertoe uitnodigen om Hem te drinken te geven. Met dat gebaar, onderhoudt Hij een interculturele dialoog. Teken hierbij aan, dat innerlijke moed fundamenteel is bij het zetten van de eerste stap om de barrière te doorbreken. Het "nee" van de vrouw is niet bevredigend voor Jezus, want transformatie vindt plaats via het identificeren en benadrukken van onderliggende vroegere culturele ondertonen. Jezus overbrugt de barrière die zich had bestendigd in de regio, en de Joden en de Samaritanen

van elkaar scheidde. Verder verklaart Jezus aan de vrouw wat God te bieden heeft: levend water, dat alle barrières en verschillen overbrugt.

Om onze gemeenschappen te transformeren van multiculturele of internationale gemeenschappen naar een echte "interculturele samenleving", moeten we de verschillen benoemen, die we zien; en ook de uitdagingen, de stereotypen, de conflicten, de machtsverhoudingen, en andere barrières, die ons hinderen bij het bouwen van bruggen naar betekenisvolle relaties bij onze ontmoetingen. Door Zijn interculturele communicatie voelt de Samaritaanse vrouw zich in laatste instantie niet bedreigd door Jezus' uitnodiging. Als gevolg daarvan treedt zij met Hem in gesprek, en deze conversatie resulteert in haar bekering, een broederlijke relatie ontstaat dan tussen hen, en zij wordt een echte discipel van Jezus.

Welke culturele praktijken scheiden ons van elkaar in onze gemeenschappen? Welke stereotypen blijven langdurig bestaan in onze gemeenschappen? Welke stappen zetten wij om barrières voor

**De reis naar het interculturele leven,
stelt onze kwetsbaarheid bloot, en
roept ons op om de nederigheid, de
barmhartigheid en de zuiverheid van
hart te omarmen, en vredebrengers
te zijn.**

intercultureel bewustzijn en interculturele praktijken te overbruggen?

De gerenommeerde interculturele wetenschapper Pater Anthony Gittins verklaart, dat het interculturele leven een op het geloof gebaseerd, levenslang conversieproces is. Gittins offreert ons de zo mooie stelling, dat "het interculturele leven afhangt van de toewijding van de leden, en hun onderlinge ondersteuning bij het accepteren en genereren van positieve inzet, waarbij zij ervoor moeten openstaan om te leren, te luisteren en te veranderen".⁴ Dit proces is het werk van de geest, die zich binnen en om de leden van de gemeenschap beweegt, om zich willens en wetens open te stellen, kwetsbaar te worden, te luisteren, en zich in te zetten, door middel van handelingen, voor de persoonlijke en gemeenschappelijke transformatie.

Laten wij nu vervolgen met enkele uitdagingen die zijn gebonden aan het interculturele leven.

De uitdagingen van interculturaliteit in Afrika

Zoals reeds boven aangegeven, is Afrika rijk aan cultuur en aan culturele praktijken. Cultuur ontwikkelt zich door menselijke interactie en wordt geschapen en onderhouden door menselijke communicatie.⁵ Ik omschrijf cultuur als een georganiseerd systeem van zingeving, dat de context vormt van alles wat een volk bezit, en daarmee ook de leden van hun maatschappij. De culturen van etnische stammengroepen waren vanuit hun traditie gericht op de familie, maar werden uitgedrukt in hun kunst, in hun muziek en in hun mondelinge literatuur. Afrikaanse filosofen, zoals John Mbiti, verklaren dat de Afrikanen het leven beschouwen als een groot geheel, en de religie doordringt bij hen alle aspecten van het leven. Onafhankelijk van de invloed van de moderne tijd, speelt de religie in Afrika nog steeds een centrale rol in het sociaal-economische en politieke leven van de volkeren.⁶ Ook Afrikaanse spreekwoorden als “er is een dorp voor nodig om een kind op te voeden”, belichten de Afrikaanse culturele rijkdom, de gemeenschapsaspecten, en de waarden van kinderen en gezinnen. Het wetenschappelijk werk van bisschop Desmond Tutu onderstreept de betekenisvolle relaties, die in de Afrikaanse gemeenschappen bestaan, en waarvoor hij een term gebruikte die vele Afrikaanse landen met elkaar gemeen hebben: *Ubuntu*. Tutu definieert Ubuntu als het geloof dat “een persoon pas een persoon wordt door de andere personen, hetgeen wordt geïnterpreteerd op de volgende wijze: mijn menselijkheid is op intieme wijze verbonden aan die van jou. En wanneer ik jou dus ontmenselijk, dan ontmenselijk ik ook mijzelf”.⁷ Ubuntu is het voorbeeld van de ware vermenselijking en relatievorming, en vormt daarom een basis en een kern voor interculturaliteit.

Ondanks dit voordeel, zijn de uitdagingen overvloedig. Ik zal de **negen** meest kritische uitdagingen in onze maatschappij en in onze gemeenschappen met u bespreken.

De eerste: de uitdaging van de stammendominantie. Indien de Afrikanen de “ubuntu” omarmen, waarom worden dan toch sommige gemeenschapsleden buitengesloten? Het is van belang erop te wijzen, dat de grote etnische stammengroepen vaak het gezag van het leiderschap op zich nemen, alsmede de macht in de politiek, in de kerken, in de organisaties en in de congregaties. De dominante cultuur regelt en minimaliseert de etnische groepspraktijken van de minderheid. Zulke dominantie leidt tot benardheid, vervreemding en haatgevoelens. Alhoewel deze in de sociale en politieke arena alom aanwezig zijn, komt men deze ook binnen de religieuze instituten tegen. Gedurende de kapittels van deze instituten, bijvoorbeeld, zijn minderheden zwaar ondervertegenwoordigd, of zelfs afwezig, en worden de lobbies voor de benoeming van de religieuze leiders bepaald door etnische of geografische afkomst. Aldus kan het voortdurend kiezen van leiders uit dezelfde etnische groep, die hun eigen agenda opleggen aan de congregatie, negatieve gevolgen hebben voor de hele congregatie. En daar komt dan ook nog bij, dat sommige religieuze leiders, na het aflopen van hun kapittelmandaat, weigeren af te treden, precies zoals dat ook gebeurt bij politieke leiders die zichzelf als onvervangbaar beschouwen, en de constitutionele voorschriften, die ook hun opvolgingsprocessen regelen, naast zich neerleggen. We worden ertoe uitgenodigd om ons te voorzien van een ander soort leiderschap. Ik ontleen de definitie van leiderschap aan Robert K. Greenleaf, die de leiderschapssystemen van een groot aantal congregaties, seminaries en kerken bestudeerde. Hij beschreef voor het eerst de term “dienend leiderschap”, een vorm van leiderschap die voortkomt uit de individuele wens om te dienen, om te zorgen, en om tegemoet te komen aan de behoeftes van het volk.⁸

Het dienend leiderschap vindt haar basis in de individuele wens om te dienen; en vervolgens in een bewuste keuze om te willen leiden. *Is dit de leiderschapsvorm die wij in onze gemeenschappen aantreffen? Wat motiveert de leiders in onze gemeenschappen? Heeft u gevallen meegemaakt van institutionele leiders die voor altijd in hun leidersrol wilden blijven, of van leiders die van mening waren, dat hun etnische groep de leidersrol moest behouden?*

De tweede: de uitdaging van de opzettelijke of impliciete vooringenomenheid.

Voringenomenheid bij benoemingen of overplaatsingen voor functies, studieplaatsen en lucratieve projecten zijn eerder regel dan uitzondering in de Afrikaanse gemeenschappen en in de Afrikaanse maatschappij. En dit geldt dus ook voor politieke kantoren en voor de Kerk. Soms lijkt het, alsof begunstiging en nepotisme de gewone gang van zaken is. Vaak worden benoemingen gedaan vanuit etnische of vriendschapsoverwegingen, en niet vanuit overwegingen waarbij wordt gelet op individuele capaciteit, talent en dienstbaarheid aan de missie van een instituut of van een bisdom. Sommige individuen die in leiderschapsfuncties worden gekozen, beschrijven deze dienstbare rol als “onze tijd om te eten”, en zeggen dan ook nog dat anderen “hun beurt daarvoor nu zullen moeten afwachten”. Het bewuste interculturele leven nodigt de leden ertoe uit de ware overdenking bij verkiezingen in het instituut en bij handelingen van het instituut te omarmen. *Welke etnische allianties bestaan er binnen uw instituut? Hoe ziet het benoemingsproces voor het apostolische werk en vervolgstudies eruit? Wie behoren tot de binnenste cirkel en wie tot de buitenste cirkel in uw gemeenschappen?*

De derde: de uitdaging van de werving. Ik heb contacten onderhouden met zusters die mij de uitdagingen hebben voorgelegd bij de werving van vrouwen voor religieuze instituten. Er kan een neiging bestaan, dat de roepingenpromotors en de vormingsleiders specifieke culturen, en etnische of tribale groepen, bevoordelen en vertegenwoordigen. Alhoewel de werving van meisjes uit verschillende etnische groepen gunstig is voor de instituten, worden sommige taken, organisaties en vormingshuizen gedomineerd door bepaalde etnische groepen. Soms is er zelfs sprake van een opzettelijke marginalisering van bepaalde minderheidsgroepen bij de werving, om daarmee te verzekeren dat het grootste deel van de leden blijft toebehoren aan geografische locaties, etnische groepen en rassen, die de voorkeur verdienen. En wanneer vrouwen van andere stammen toch tot de vorming worden toegelaten, dan weet men eigenlijk al van tevoren, dat zij niet tot de gelofte zullen worden toegelaten. En dat niet, omdat zij geen roeping uitstralen, maar omdat vooroordelen het voortouw zullen nemen. De jonge vrouwen, die behoren tot etnische minderheidsgroepen of -nationaliteiten, en die het religieuze leven willen ontdekken, horen er gewoon niet bij, en worden dan ook als zodanig behandeld, waardoor zij te vaak vroegtijdig uittreden. *Zijn er bij u processen ontwikkeld, in uw vormingshuizen, die de diversiteit in de vertegenwoordiging bij de werving garanderen? Deze vertegenwoordiging is natuurlijk belangrijk, maar zet u zich ook bewust in voor de dienst van het interculturele leven? Of legt u alleen maar de nadruk op assimilatie?*

De vierde: de uitdaging van assimilatie. De westelijke missionarissen hanteerden het assimilatiemodel bij de vorming van de Afrikaanse vrouwelijke religieuzen; ook bij hun gebeden, hun voedsel en hun tradities binnen het instituut, e.d. Tot op de dag van vandaag, werd het assimilatiemodel door religieuze instituten gehanteerd: iedereen assimileert zich aan de praktijken van de dominerende cultuur. De vormelingen werden dus verplicht om hun gedrag aan te passen aan de gedragsnormen van de gemeenschap. Mensen, met verschillende achtergronden, en behorend tot verschillende sociale groepen, die intreden bij gemeenschappen die zijn gebonden aan een dominante cultuur, trachten zich dus op een specifieke wijze te gedragen, die voor die dominante etnische gemeenschap of geografische locatie acceptabel is. Alhoewel dit een gevoel van cohesie kan scheppen, kunnen hier ook stereotypes uit voortkomen, inclusief de visie dat bepaalde attributen, karakteristieken en gedragspatronen de leden van een bepaalde groep typeren, die oorspronkelijk niet afkomstig zijn van, en toebehoren tot, het dominante model. De veranderende sociale en globale condities nodigen de religieuze instituten er de laatste tijd toe uit om een aantal van die praktijken te herzien, omdat de nieuwe leden op dit gebied rijper zijn, en ook meer ervaringen hebben opgedaan, en in de gemeenschappen moeten worden geïntegreerd. Om nieuwe leden aan te trekken en te behouden, moeten de religieuze instituten hun verwelkomingsstrategieën herzien, en hun van elkaar verschillende leden voeden en ondersteunen. Alleen op die wijze

kunnen wij de vitaliteit van de gemeenschappen verzekeren, en de solidariteit bevorderen. En dat kan alleen worden bereikt, wanneer wij de nieuwe leden laten voelen, dat zij er op alle niveaus bijhoren. We moeten werken aan het opbouwen van relaties die mensen fysiek en psychisch op hun gemak stellen, zodat zij weten, dat zij zichzelf kunnen zijn, en onbestraft vrijuit kunnen spreken.

De vijfde: de uitdaging van macht. Macht kan individuen gemakkelijk corrumperen, wat men in de politieke arena heel duidelijk kan zien. Het interculturele leven nodigt ons uit om na te denken, hoe wij in onze instituten en taken met macht omgaan, dat wil zeggen hoe wij het gezag gebruiken om degenen die onder ons staan te leiden, en hoe wij de middelen, die ons ter beschikking staan, inzetten en verdelen. Wordt de macht gebruikt om anderen in staat te stellen om van hun unieke talenten gebruik te maken? Worden de middelen gebruikt voor het ontwikkelen van capaciteit, ondersteuning en het netwerk van de leden, opdat zij gezamenlijk beschikken over de noodzakelijke middelen om de doelstellingen van het instituut te bereiken, alsmede het welzijn van allen? Of wordt macht gebruikt als een middel om anderen onrechtmatig te bedreigen of te intimideren? Zijn wij bevooroordeeld in ons handelen? Zijn wij, vanuit onze machtspositie, geneigd om anderen in staat te stellen persoonlijke verantwoordelijkheid te aanvaarden over hun levens en levenservaringen, op een wijze die hen hoop en mogelijkheden schenkt?

De zesde: de uitdaging van conflict. In de menselijke maatschappij zijn conflicten onvermijdelijk. Maar het is van essentieel belang om de achterliggende oorzaken van conflicten te onderzoeken, en de beste strategieën toe te passen om conflicten te vermijden, voordat zij de kop opsteken. Ik denk aan de talloze conflicten in Afrika: in Zuid-Soedan, Kongo, Mali, en in vele andere landen en regio's. Deze conflicten kwamen voort uit machtskwesties, strijd om het leiderschap, culturele verschillen, apathie, en economische strijd. De onmogelijkheid om culturele verschillen te overbruggen, en het niet willen delen van de macht, voeden het conflict. En deze conflicten worden gebruikt om mensen met verschillende politieke denkbeelden te intimideren, en als een voorwendsel voor religieuze vervolgingen. Zij boezemen angst in, verdrijven de armen van hun land, en verarmen gemeenschappen. Etnische groepen worden hiervan het slachtoffer, en krijgen stempels opgedrukt, waardoor stereotypes ontstaan, die de verschillen "van anderen" benadrukken, zodat sommige groepen een minderwaardigheidscomplex krijgen opgelegd. En dit resulteert uiteraard in angst en haat, waardoor vervolgens zelfs nieuwe conflicten worden gevoed.

Rwanda, bijvoorbeeld, is een christelijk land met 80% christenen. Van deze, zijn 45% katholiek, en 35% protestant. Toch werd er in Rwanda in 1994 een genocide gepleegd: hele etnische gemeenschappen werden vrijwel uitgeroeid, en vele arme mensen, die hiervan niet eens de reden konden bevatten, verloren hun leven. Maar hoe kon deze genocide plaatsvinden, terwijl het Evangelie van Christus hier werkelijk is verkondigd, en zich heeft gevestigd in de harten van de mensen? In 2017 vroeg Paus Franciscus officieel om vergeving voor de rol van de Kerk in deze genocide van 1994, en hij verklaarde, dat in Rwanda de "zonden en het falen van de Kerk en van haar leden, het gezicht van het katholieke geloof hebben verminkt".⁹

Vorig jaar werd een priester van het bisdom Rumbek aangeklaagd voor zijn rol bij het neerschieten van priester Christian Carlassareupon, die net daarvoor was benoemd tot nieuwe bisschop van Rumbek.¹⁰ In Kenia werd priester Guyo Wage veroordeeld tot 27 jaar voor het doden van bisschop Luigi Locati, die toen bisschop was van het bisdom Isiolo, in Kenia.¹¹ Deze drie voorbeelden illustreren het bestaan van verborgen haat, onverschilligheid, machtsstrijd en economische strijd, die in elk van deze gevallen heeft geleid tot een verlies van levens. Hoe kunnen wij woede, haat, frustratie, apathie en conflict in religieuze instituten beheersen? Het interculturele leven presenteert ons een gelegenheid tot zelfonderzoek, en dit is tevens een wijze om ons ervan bewust te worden, dat ook wij "de ander" kunnen zijn, beschouwd vanuit het perspectief van mensen die

van ons verschillen. En in een interculturele leefomgeving, zijn dit soms de mensen met wie we samenwonen, en met wie we samen werken en bidden.

De zevende: de uitdaging van de ouderen. Een paar jaar geleden bezocht ik een land in Centraal-Afrika. Ik verbleef in een gastenhuis met vele zusters afkomstig uit verschillende landen in Afrika en Europa. Ik ontmoette een missiezuster uit Europa, die mij inwendig verscheurd en verwond leek. Ik gaf haar een hand, en zij vertelde me een treffend verhaal over uitsluiting. Zij had 45 jaar in dat land gediend, waar zij verschillende ziekenhuizen had gesticht, en altijd ziekenhuisdirectrice was geweest. Zij was innerlijk verscheurd, omdat zij kort tevoren op abrupte wijze van haar ziekenhuisfunctie was ontheven, en - om eerlijk te zijn - op een brute wijze. Het nieuwe provinciale bestuur had haar diensten niet meer nodig. Zij was nu 70 jaar, en werd bestempeld als "te oud". Zij werd niet in de gelegenheid gesteld om haar verantwoordelijkheden over te dragen, en ook niet om haar 45-jarig jubileum te vieren. Zij had zich niet kunnen voorbereiden op het verlaten van haar actieve dienst, en moest nu plotseling terug naar haar thuisland in Europa. Alhoewel haar verhaal langer was dan dit, is een dergelijk handelen heel gewoon in instituten en op werkplaatsen. Het intercultureel leven, dat niet alleen betrekking heeft op etniciteit en op taal, maar ook op leeftijd, roept ons op om hen die een hoge leeftijd bereiken, te begeleiden door middel van dialoog.

We kunnen op dit gebied iets leren van de uitnodiging van de profeet Jesaja:

"Komt laat ons de zaak afhandelen, zegt Jahwe. Zouden uw zonden, die als scharlaken zijn, wit kunnen worden als sneeuw? Zouden zij, rood als purper, kunnen worden als wol" (Js. 1, 18).

Hoe behandelen wij onze ouderen na jaren van dienstbaarheid? Hoe behandelen wij hen die voor hun plaats moeten strijden, en op het punt staan, door onze taakvervulling, uit hun functie te worden gezet, vanwege hun leeftijd of andere uitdagingen? Dialoog leidt tot wederzijds begrip, en helpt benaderingen te definiëren en te omschrijven, waarmee deze kwesties kunnen worden aangepakt. Toen hij op 25 juli 2021 de grootouders en alle ouderen herdacht, zei Paus Franciscus: "Oude mensen zijn geen "overlevenden" die op een zijspoor moeten worden gezet; zij blijven een kostbare voedingsbodem voor gezinnen, jonge mensen en gemeenschappen".

De achtste: de uitdaging van het gewijde leven. Anders dan in de hedendaagse maatschappij, waren de traditionele rollen van de Afrikaanse vrouwen het huwelijk, het dragen en baren van kinderen en het zorgen voor de huishouding. Er bestonden niet veel alternatieve rollen voor hen, wat in de tegenwoordige tijd wel het geval is. Daarom werden vrouwen opgeleid voor het koken en het zorgdragen voor de familie en voor het huis. Hun ontmoeting met missiezusters opende voor hen een alternatieve levensstijl: het intreden bij het religieuze leven en zelfs het werken buitenshuis. Via hun opvoeding leerden de meisjes, dat het religieuze leven een roeping was: een individu komt, via een proces van overdenking, tot een persoonlijk besluit om te antwoorden op zijn of haar innerlijke conversie, een vurig verlangen om het eigen leven te geven aan liefde en dienstbaarheid. Het is een scheppend handelen van God, want alleen God kan een persoon de capaciteit geven om te leven in eenheid met Christus - het is een unieke en gewijde levenswijze. Gods roeping overstijgt de etniciteit, de sociale status en de politieke kleur; en de waardigheid van elke persoon moet in ons antwoord op zijn of haar roeping worden gerespecteerd. Missiezusters doen betekenisvolle opofferingen; de opbouw van een nieuwe culturele variant, die in strijd is met enkele Afrikaanse praktijken en het traditioneel verwachtingspatroon doorbreekt, verandert de rol van de vrouw in de maatschappij, en sluit voor hen de mogelijkheid in om het religieuze leven te omarmen, en een opleiding te volgen. In onze hedendaagse tijd bestaat er een tendens, waardoor sprake kan zijn van een conflict tussen het religieuze leven van de zusters en hun geloften, terwijl op dat gebied geen tussenweg mogelijk zou mogen zijn. Zelfs na hun

vormingsproces, houden enkele gewijde vrouwelijke religieuzen zich niet volledig aan het offer en de levenswijze, waaraan zij zich als vrouwelijke religieuzen hebben toegewijd: de roeping tot het discipelschap en het volgen van alle geloftes. De keuze om niet te trouwen, en zich aan de geloften te houden van kuisheid, gehoorzaamheid en armoede, is een gewetensvolle keuze, waaraan hele duidelijke verwachtingen zijn verbonden. Maar voor sommigen kan dit een hele moeilijke werkelijkheid vormen. De interculturaliteit, die mensen van alle roepingen waardeert, heeft de kracht om ons als een gemeenschap bij deze uitdagingen te helpen, via een dialoog waarin de uitdagingen en de innerlijke strijd die individuen ervaren, vrij kunnen worden bediscussieerd, waardoor deze beter kunnen worden begeleid in hun proces van overdenking voor het maken van op informatie gebaseerde, gewetensvolle keuzes.

De negende: de uitdaging van de traditionele praktijken. De Kerk en de bisschoppensynode gaat voort met haar bemoediging van de inculturatie van religieuze

tradities, wat Afrikanen in staat stelt om het geloof te beleven binnen hun eigen culturele context. In zijn apostolische exhortatie "de vreugde van het Evangelie", schrijft Paus Franciscus: "In de christelijke gewoontes van een geëvangeliiseerd volk, verfraait de Heilige Geest de Kerk, waarbij Hij nieuwe aspecten toont van de openbaring, en hieraan een nieuw gezicht geeft". Door middel van de inculturatie, "leidt de Kerk de mensen, met hun eigen cultuur, binnen in haar eigen gemeenschap", want "elke cultuur biedt positieve waarden en vormen, die de wijze waarop het Evangelie wordt verkondigd, begrepen en geleefd, kunnen verrijken (Evangelii Gaudium, 116).

Alhoewel de kerkelijke leer heel duidelijk is, wijken sommige culturele praktijken ervan af. In een ministerieel rapport van de Amerikaanse regering, gepubliceerd in 2018, werd bekend gemaakt, dat in Noord-Ghana duizenden vrouwen en hun kinderen dakloos werden, nadat zij waren beschuldigd van hekserij. Meer dan zes heksenkampen werden opgericht, verspreid over deze regio, waarin tussen de 2000 en 2500 vrouwen verbleven, met meer dan 1000 kinderen.¹² Traditioneel zijn hekserij en toverij diep geworteld in

sommige Afrikaanse culturele praktijken. Een zekere aandacht voor dergelijke praktijken, die zich met name richt op de wijze waarop hier in de religieuze gemeenschappen, in de takenvervulling en tussen de mensen onderling wordt gesproken, is van essentieel belang. Er zijn tijden geweest, dat de discussie over deze zaken de gemeenschappen gebroken hebben, waardoor op de leden van bepaalde etnische groepen een stempel werd gedrukt. Het is noodzakelijk om te onderzoeken welke culturele praktijken ervoor in aanmerking komen om te worden opgenomen in de liturgie en in de religieuze ceremonies, opdat kan worden verzekerd dat deze overeenstemmen met de kerkelijke leer. Er bestaan vele uitdagingen die onze maatschappij belasten, maar er zijn ook mogelijkheden. Laten wij tijd hiervoor nemen, en laten wij die tijd gebruiken om te kijken, te observeren, en intensief te luisteren.

Waar gaan we van hieruit naartoe?

Alles bij elkaar genomen, is de keuze voor het interculturele leven een uitdaging, en niet alleen maar omdat de etnische diversiteit zo complex is; zelfs instituten met leden uit hetzelfde land, die zijn samengesteld uit dezelfde etnische groepen, hebben soms moeilijkheden met het samenleven. Vaak komen die moeilijkheden voort uit kwesties, zoals geld, macht, meerderwaardigheidsgevoelens, het gebruiken van stereotypes, en het vernederen van elkaar. De oorzaken van deze kwesties worden slechts zelden besproken, waardoor vele leden in stilte lijden. Vele religieuze instituten hebben reeds pogingen gedaan, om leden van verschillende nationaliteiten en van verschillende culturen bij elkaar te brengen gedurende de eerste en de voortgaande vorming, in de hoop dat dit de interculturele uitdaging kan oplossen. Maar in de praktijk, gebeurt het niet zelden, dat in dit kader één enkele etnische groep domineert: dit heeft dan gevolgen voor het taalgebruik, dat door hun taal wordt overheerst, en op dezelfde wijze overheerst vervolgens ook hun voedsel, hun muziek, en vele andere praktijken worden dan meestal ook opgelegd door die ene cultuur, en aldus worden de andere culturen onzichtbaar gemaakt, en als onbelangrijk bestempeld. Dit heeft op de leden van de minderheidsculturen een benauwende en vervreemdende uitwerking, en stilte wordt dan voor hen de norm. De internationale, multiculturele gemeenschap, die men wilde vormen, is dan mislukt, en het doel is dus niet bereikt; in plaats daarvan, ontwikkelen de leden een negatieve houding, en voelen zich niet meer bij de gemeenschap betrokken.

Indien men simpelweg mensen met verschillende achtergronden samenvoegt, vormen zij daardoor niet noodzakelijkerwijs een interculturele gemeenschap. Studenten op een kostschool, bijvoorbeeld, of mensen die deelnemen aan een conferentie, zijn geen interculturele gemeenschap, vanwege deze deugd van nabijheid tot mensen van andere culturen. Een echte interculturele gemeenschap komt voort uit een *speciaal daarvoor op gang gezet* overdenkingsproces, dat de leden in staat stelt om hun individualiteit te ontwikkelen, de dialoog bemoedigt en vergemakkelijkt, en een atmosfeer schept van openheid ten aanzien van leerprocessen. Een interculturele gemeenschap koestert de individuele waardigheid, vergroot insluiting en eerlijkheid, en waardeert de talenten, het harde werk, de overdenkingen, bijdragen en ideeën van andere mensen.

Het is een gemeenschap waar het geloof overheerst, dat de gedachten, visies en perspectieven van andere mensen belangrijk zijn, en waar het actief luisteren en zoeken, om te kunnen begrijpen, de norm is. Een gemeenschap, waar het vertrouwen en het respect groeit, en daardoor voelt iedereen zich hier welkom, en op zijn gemak, zoals thuis.

Om af te sluiten, wil ik terugkomen op de leer van Jezus, die ik beschouw als het primaire uitgangspunt op onze reis naar interculturaliteit. In de bergrede openbaart Jezus via de zaligheden de hoge wet van de liefde:

“Zalig de barmhartigen, want zij zullen barmhartigheid ondervinden. Zalig de zuiveren van hart, want zij zullen God zien. Zalig die vrede brengen, want zij zullen kinderen van God genoemd worden” (Mt. 5, 7-9).

De reis naar het interculturele leven, stelt onze kwetsbaarheid bloot, en roept ons op om de nederigheid, de barmhartigheid en de zuiverheid van hart te omarmen, en vredebrengers te zijn. Het is een reis, waarop we alles wat we altijd hebben opgevat als de absolute waarheid, moeten laten varen; leren en opnieuw leren – deze reis vraagt om openheid, zachtmoedigheid en goedmoedigheid.

Wanneer wij posities innemen van gezag, macht en leiderschap, doen wij er goed aan ons te herinneren aan Jezus'woorden in Mt. 25, 35: “Ik was vreemdeling, en gij hebt Mij opgenomen”. Jezus spreekt deze woorden met een open hart, en is gevoelig voor de noden van de “ander”. Denk aan diegenen die als “anderen” worden beschouwd in onze gemeenschappen en werkplaatsen: wij kunnen hen helpen in hun zoektocht, of we kunnen hen een thuisgevoel geven. Het interculturele leven vraagt om overdenking, speciaal daarop gerichte toewijding, dialoog binnen de gemeenschappen vanuit verschillende perspectieven, beoordeling van de geschiktheid van nieuwkomers, en de bereidheid en de goede wil om zich aan te passen, en van anderen te leren. Het schept een prachtige gelegenheid om individuen te helpen bij het omarmen van verschillen, voor het ontwikkelen van verschillende wereldvisies en capaciteiten voor sociale analyse.

Daarnaast is *Ubuntu* een krachtig middel om een gemeenschap te versterken, om te communiceren, en een groepsidentiteit te vormen, die steunt op wederkerigheid, empathie, generositeit en toewijding van haar leden. Gittens zegt, dat wij, als vrouwelijke religieuzen, ons geloof niet kunnen uitdrukken, indien dit verstoken is van onze culturele attributen. Zeker maken de culturele attributen deel uit van wat wij zijn. Een interculturele gemeenschap moet de culturele identiteit van elke persoon op waarde schatten, als een gave.

Daarom is het bij het identificeren van de dynamiek van het interculturele leven van groot belang om de cultuur te doorgronden en te erkennen, niet alleen maar als iets wat ons verschillend maakt, maar als een gemeenschappelijke noemer, omdat er niemand bestaat zonder cultuur. De interculturele vorming zal de vrouwelijke religieuzen ongetwijfeld leren om gezonde relaties aan te gaan, en om samen te bouwen aan interculturele gemeenschappen, maar het leren alleen transformeert deze gemeenschappen niet. De leden van deze gemeenschappen moeten beschikken over het volgende: doelstellingen, tolerantie ten aanzien van ambigüiteiten en fouten, een forum voor geuite frustraties zonder daarop volgende beoordelingen, de juiste correctiemiddelen, en afwachtend luisteren, met bemoediging en compassie.

Tenslotte, moet er sprake zijn van een impliciet verklaard collectief bewustzijn, dat het een reis is van heling en begeleiding naar volmaaktheid. Dit zijn de dingen die vitale conversaties op gang brengen, broederlijke relaties koesteren, alsook solidariteit met elkaar, een gezond gemeenschapsleven, een dragelijke atmosfeer, en boven alles het richten van onze levens op God die met ons meeloopt gedurende deze reis. We zijn niet alleen, belofde Jezus ons, “Ziet, Ik ben met u alle dagen tot aan de voleinding der wereld”. Amen (Mt. 28, 20).

- 1 World Population Review: <https://worldpopulationreview.com/countries/nigeria-population>
- 2 World Population Review: <https://worldpopulationreview.com/countries/egypt-population>
- 3 UNESCO: <https://en.unesco.org/creativity/interculturality>
- 4 Anthony Gittins & Gerald A. Arbuckle (2015). Living Mission Interculturally: Faith, Culture, and the Renewal of Praxis. Collegeville, Minnesota, Liturgical Press.
- 5 Wakahiu, J. 2015. Foundations of religious Institutes and Impact of Technology Innovation on Sisters in Africa: A Sociocultural Approach. In: Voices of Courage: Historical, Sociocultural, and Educational Journeys of Women Religious in the East and Central Africa.
- 6 Mbiti, John. 1999. African Philosophy and Religions. P.15.
- 7 Tutu, Desmond. 2000. No future without hope.
- 8 Greenleaf, 1998
- 9 E-International Relations: <https://www.e-ir.info/2020/08/09/accepting-the-unacceptable-christian-churches-and-the-1994-rwandan-genocide/>
- 10 America Magazine: <https://www.americamagazine.org/faith/2021/04/28/attackers-shoot-italian-bishop-elect-south-sudan-240548>
- 11 Standard Chartered: <https://www.standardmedia.co.ke/national/article/2001419925/luigi-locati-murder-priest-who-killed-bishop-sentenced-to-12-years-in-jail>
- 12 Global Sisters Report: <https://www.globalsistersreport.org/news/ministry/news/women-accused-witchcraft-ghana-find-refuge-outpost-run-sisters>

DE SYNODALITEIT IN DE KATHOLIEKE KERK

Zr Anne Béatrice Faye, CIC

Zr. Anne Béatrice Faye, CIC, is religieuze van de Congregatie van de Onbevleete Ontvangenis van Castres. Zij is afgestudeerd in de filosofie aan de universiteit "Cheik Anta Diop" van Dakar (Senegal) en is geïnteresseerd in onderwerpen in verband met de positie van de vrouw in de Afrikaanse context. Zij is docente Filosofie en lid van de Association of African Theologians (ATA).

De lezing werd in december 2021 gegeven tijdens een workshop georganiseerd door de JPIC-commissie van de UISG-USG.

1. Wat ik zag en hoorde: tussen waarnemingen en vragen

Om te beginnen hebben wij drie (3) feiten waargenomen:

1^e waarneming:

In sommige plaatselijke kerken zijn de generaties onder de vijftig jaar bijna volledig uit het leven van de parochies verdwenen. Vandaag de dag vormt een verscheidenheid aan meningen en geloof het decor van de kerk. Er zijn geen antwoorden, maar toch zijn er van de kant van sommige plaatselijke kerken wel pogingen om te reageren, soms op verrassende wijze. Er wordt gesproken over openheid in morele aangelegenheden, verankering van de identiteit of de inzet van leken op verschillende niveaus van uitoefening van ambtelijke functies. Maar is dit genoeg? Zoals we hebben gezien, zijn noch de moed van Johannes Paulus II, noch het intellectuele inzicht van Benedictus XVI voldoende geweest om de Kerk weer in het spel van de grote geschiedenis te brengen. De realiteit van de hedendaagse wereld is dat het gezag van de hiërarchie op het spirituele vlak door de geschiedenis is weggevaagd. In zijn zoektocht naar zingeving aanvaardt de hedendaagse mens niet langer antwoorden van bovenaf. Hedendaagse religiositeit benadrukt bij het zoeken naar zin het belang van persoonlijke reizen boven het aanbod van het kerkelijk instituut. Daarom moet het persoonlijk zoeken naar geloof in het centrum van de persoon worden geplaatst. Alleen vanuit dit nieuwe midden zal het mogelijk zijn een sterke behoefte aan saamhorigheid en katholieke identiteit te hernieuwen.

2e waarneming:

Daarentegen is er in andere plaatselijke Kerken veeleer de vitaliteit van hun jeugd, het bruist er van de initiatieven, van de verschillende en verscheidene bewegingen met hun uitdagingen waarvan :

- de uitdaging van de identiteit
- de uitdaging om de ander te ontmoeten,
- de uitdaging van de sociaal-culturele verscheidenheid
- en de uitdaging om de wereld een passende boodschap te brengen en acties te ondernemen die zijn aangepast aan de veranderende context van hedendaagse crises. Ik denk vooral aan de Kerken in Afrika, die ik beter ken.

3e waarneming:

Tenslotte wordt de gehele Kerk opgeroepen om zich bewust te worden van de noodzaak en de urgentie van de integratie van de oecumenische dimensie en van de dialoog met andere gelovigen en niet-gelovigen. Dit is een van de perspectieven van de synodaliteit, die de weg insluit waarin het Volk van God reist met de hele menselijke familie. De nadruk zal dus liggen op de stand van de betrekkingen, de dialoog en de eventuele gezamenlijke initiatieven met gelovigen van andere godsdiensten, met mensen die ver van het geloof afstaan, evenals met specifieke sociale milieus en groepen, met hun instellingen (de wereld van de politiek, de cultuur, de economie, de financiën, de arbeid, de vakbonden en de bedrijfsverenigingen, de niet-gouvernementele organisaties en de civiele maatschappij, de volksbewegingen, de verschillende minderheden, de armen en de gemarginaliseerden, enz.). Uit deze waarnemingen komen vier vragen naar voren die ik u wil laten zien en waarop kan worden voortgeborduurd.

De eerste heeft betrekking op onszelf: waarmee houden wij ons bezig? Van waaruit handelen en spreken wij? Waartoe roept de Heilige Geest ons op in deze tijd?

De tweede is de situatie van de Kerk in de wereld van vandaag. Waarom een synode over de synodaliteit in de katholieke kerk? Wat is de bedoeling van de vernieuwing?

De derde vraag heeft betrekking op de hiërarchische en religieuze macht in de Kerk. Gaat het erom de populariteit van de Kerk te vergroten door de leken te betrekken bij de uitoefening van de "hiërarchische" macht? Is "religieuze kracht" vandaag de dag genoeg om de uiteindelijke zin van iemands leven te vinden? Zullen wij erin slagen de Kerk weer populair te maken door het gezicht van de macht te veranderen, d.w.z. door haar meer lekenvriendelijk of meer vrouwelijk te maken?

Ten slotte brengt **de vierde** vraag ons terug bij het onderwerp van onze bijdrage: Wat heeft de Kerk vandaag dringend nodig? Gaat het om meer priesters of om het herstel van de legitieme autonomie van de leken-gelovigen, individueel of in verenigingsverband? "Tot welke verdere stappen nodigt de Geest ons uit om te groeien als synodale Kerk? Hoe kunnen we ervoor zorgen dat deze synode niet de indruk wekt een bureaucratisch en afstandelijk proces te zijn? Wat is het doel van deze reusachtige raadpleging van alle katholieken?"

Dit zijn de vragen waarop het voorbereidend document voor de synode een antwoord tracht te geven, waarbij vooral wordt aangegeven hoe concreet te werk moet worden gegaan, zonder een antwoord op kritiek achterwege te laten.

Er zijn zeker nog andere vragen waarmee wij en de Kerk vandaag worden geconfronteerd. De uitdaging is: te luisteren naar de stem van het volk van God, van de stemlozen in onze gemeenschappen en van allen die ons geloof niet delen. Kan synodaliteit een antwoord van de Kerk zijn op al deze uitdagingen? Dit zullen we proberen uit te zoeken.

2. Synodaliteit, een poging tot een antwoord van de Kerk

De kwestie van de synodaliteit in de katholieke Kerk verplaatst de as van het katholicisme van de parochies en andere interkerkelijke “plaatsen” naar de “straat”, naar het profane, naar de meest behoeftigen, naar het leven van alledag. Door de synode over synodaliteit bijeen te roepen, nodigt paus Franciscus ons uit om een proces van openheid en wederzijds luisteren aan te gaan. Voor hem is het een beweging om iedereen in staat te stellen zijn ervaring, gevoelens en gedachten te uiten. Hij roept de hele Kerk op te zoeken naar een nieuw model, dat ongelijke verhoudingen van superioriteit en ondergeschiktheid opheft, door een dialoog aan te gaan die nieuwe kerkelijke kanalen en structuren opbouwt voor het derde millennium.

Vandaag de dag bestaat de stem van de Kerk uit vele verschillende stemmen en de synode is een genadetijd waarin de eensgezinde en samenhangende boodschap diversiteit en pluraliteit is. Met andere woorden, synodaliteit gaat over het onderscheiden van hoe de Geest door en met het Lichaam van Christus beweegt, zodat wij onze missionaire inzet in de wereld kunnen blijven vervullen. Het is in deze context dat deze synode van belang is voor het bepalen van noodzakelijke hervormingen in de Kerk.

Het is dan ook een geest van dialoog, openheid en zinvolle uitwisseling van ervaringen, want **wat iedereen aangaat, moet door iedereen worden aangepakt en overeengekomen**. Het doel van deze synode is de Kerk te binden in een gemeenschappelijke reis. Vandaag heeft de geest ons veel te vertellen. Het is in deze zin dat wij de drie sleutelwoorden van deze synode moeten verstaan: **communio, participatio en missio**. Ik zou willen toevoegen: **gedeelde verantwoordelijkheid**. Wij ervaren het belangrijkste moment van de huidige fase van aanvaarding van het Tweede Vaticaans Concilie onder het pontificaat van paus Franciscus. De term synodaliteit geeft uitdrukking aan de aard, de vorm, de stijl en de zending van de Kerk.

Zeker, de Kerk is gewend aan dialoog en overleg. Maar door naar elkaar te luisteren is het niet alleen een zaak van de Kerk alleen, maar worden ook andere gelovigen betrokken bij het nadenken over de grote vragen van onze tijd. Er is onder meer de oecumenische kant, de interreligieuze dialoog en de dialoog met niet-gelovigen, zonder, op het niveau van Afrika, de dialoog met traditionele godsdiensten te vergeten. In die zin is de synodaliteit belangrijk omdat zij de kwaliteit van onze betrekkingen ter discussie stelt: tussen gemeenschappen, tussen godsdiensten, tussen confessionelen, tussen christenen en niet-christenen.

Daarvoor hebben wij groepen nodig, verenigingen, bewegingen van gelovigen die van onderaf worden geïnspireerd door de heilige Geest en die ons laten inzien dat evangelisatie leven is. Om het geloof weer tot bloei te brengen, is het dringend nodig de heilige Geest de vrijheid te geven om in het volk van God te handelen zoals het Hem goeddunkt, misschien door initiatieven te ontplooien die niet van bisschoppen en priesters komen. Laten we ons er dus niet over verbazen dat leken op christelijke wijze handelen, maar buiten de parochiaal-diocesane kringen op wegen van spiritualiteit die zij zelf van dag tot dag kunnen bewandelen zonder belemmering of controle.

Vanuit het oogpunt van Afrika, waar ik vandaan kom (Burkina Faso), opent deze synodaliteit perspectieven op het continent. Ik ben ervan overtuigd dat als wij ons inzetten voor deze gemeenschappelijke reis als de Kerkfamilie van God in Afrika, wij veel zullen bijdragen aan de universele Kerk. Als ik bijvoorbeeld onze jeugd zie met al haar mogelijkheden, de plaats van de vrouwen en hun inzet op het niveau van de kerkelijke basisgemeenschappen (BEC) en de parochies, dan weerspiegelt dat ook de jeugd en de dynamiek van onze plaatselijke Kerken.

Er is de kwestie van de cultuur, een van de grote problemen. Wat als we het hebben over de synodaliteit van culturen? Op dit niveau moeten wij ons afvragen of onze culturen niet iets vernieuwends en profetisch in te brengen hebben op deze gemeenschappelijke weg

met de universele Kerk. Ik hou van het beeld van de reis waartoe de Kerk ons uitnodigt. Synodaliteit is als een ontdekkingsreis die wij samen ondernemen onder leiding van de heilige Geest, met alle gelovigen en alle bedieningen. Tijdens deze reis moeten wij naar elkaar luisteren, bidden, nadenken over de wil van de heilige Geest en onze ervaringen van geloof en leven delen. Luisteren is een van de twee pijlers van het synodale proces. De Kerk nodigt ons uit deze reis te beginnen door naar de Geest te luisteren, door naar elkaar te luisteren in een open dialoog, want het doel van deze reis is niet alleen elkaar te ontmoeten, naar elkaar te luisteren en elkaar beter te leren kennen, maar samen te werken "zodat pastorale besluiten kunnen worden genomen". Door te luisteren en te delen, zullen we proberen te begrijpen wat de wil van de Heilige Geest is. Wij zijn dus een luisterende Kerk.

Dit vereist : "Samen optrekken" door het gehele volk van God met creativiteit en authenticiteit te betrekken bij een gemeenschappelijke missie. Dit is participatie. Om dit te kunnen doen, moeten wij ons bekeren tot een gemeenschappelijke onderscheiding

van onze zendingsplekken. De grote uitdaging bestaat erin een cultuur van kerkelijke eensgezindheid tot stand te brengen, die zich kan manifesteren in stijlen, evenementen en synodale structuren die aanleiding zullen geven tot een nieuwe kerkelijke werkwijze voor de Kerk van het derde millennium.

3. Wat de kerkgeschiedenis ons vertelt over dit synodale luisteren.

Als we naar de geschiedenis van de Kerk kijken, is deze praktijk niet nieuw. Het is de moeite waard te verwijzen naar de gulden regel van bisschop St. Cyprianus, die kan worden beschouwd als de synodale vorm van het eerste millennium en die het meest geschikte kader voor interpretatie biedt om na te denken over de uitdagingen van vandaag: **"Niets zonder de raad van de priesters en de overeenstemming van het volk"**. Voor deze bisschop van Carthago waren het inwinnen van advies bij priesters en het bereiken van consensus met het volk fundamentele ervaringen gedurende zijn hele bisschopsambt om de eenheid in de Kerk te bewaren. Daartoe wist hij methoden uit te werken die

gebaseerd waren op dialoog en gemeenschappelijke onderscheiding, waardoor allen, en niet alleen de priesters, konden deelnemen aan beraadslagingen en besluiten. Het eerste millennium biedt voorbeelden van een forma ecclesiae waarin de uitoefening van de macht werd opgevat als een gedeelde verantwoordelijkheid.

Geïnspireerd door deze manier van werken, beschrijft paus Franciscus het nieuwe kerkelijke model als volgt: "Een synodale Kerk is een Kerk van luisteren (...). Het is een wederzijds luisteren waarbij iedereen iets te leren heeft (...). Het is luisteren naar God, in zoverre dat men met Hem luistert naar de roep van het volk; en het is luisteren naar het volk, in zoverre dat men in hen de wens inademt waartoe God ons roept ¹. Luisteren is onontbeerlijk in een synodale kerkleer, omdat het uitgaat van de erkenning van de identiteit van de kerkelijke personen - leken, priesters, religieuzen, bisschoppen, paus - op basis van horizontale verhoudingen die gebaseerd zijn op de radicale waardigheid

Wat als we het hebben over de synodaliteit van culturen? Op dit niveau moeten wij ons afvragen of onze culturen niet iets vernieuwends en profetisch in te brengen hebben op deze gemeenschappelijke weg met de universele Kerk.

van het doopsel en op de deelname aan het gemeenschappelijk priesterschap van alle gelovigen². De Kerk als geheel wordt gekwalificeerd door processen van luisteren waarin elk van de kerkelijke personen iets inbrengt dat de identiteit en de zending van de anderen aanvult ³, uitgaande van wat eigen is aan elk van hen ⁴.

4. Synodaliteit, een vollediger manier om Kerk te zijn

Luisteren is geen doel op zich. Het maakt deel uit van een breder proces, waarin de hele gemeenschap, in de vrije en rijke verscheidenheid van haar leden, geroepen is om te bidden, te luisteren, te analyseren, te overleggen en te adviseren, zodat pastorale beslissingen worden genomen in overeenstemming met Gods wil. Dit geheel van relaties en communicatiedynamiek schept een klimaat voor advies en consensusvorming, die vervolgens in besluiten wordt omgezet. Het is belangrijk om bij een luisterproces alle acties in overweging te nemen: "Bid, luister, analyseer, overleg en adviseer", want het

doel van dit traject is niet alleen elkaar te ontmoeten, te luisteren en elkaar beter te leren kennen, maar ook samen te werken “zodat pastorale beslissingen kunnen worden genomen”⁵. Zonder deze horizon bestaat het gevaar dat het begrip en de uitoefening van de synodaliteit worden beperkt tot een eenvoudige affectieve en omgevingsgerichte praktijk, zonder dat deze daadwerkelijk wordt vertaald in concrete veranderingen die ertoe kunnen bijdragen dat het huidige klerikale institutionele model wordt doorbroken⁶.

Onder de in het voorbereidende document naar voren gebrachte bezinningselementen en doelstellingen vallen vier fundamentele dimensies op:

- Het leven van een kerkelijk proces impliceert de deelname en het erbij betrekken van allen,
- Iedereen - in het bijzonder zij die om verschillende redenen gemarginaliseerd zijn - de gelegenheid bieden zich uit te drukken en gehoord te worden, om zo bij te dragen tot de opbouw van het Volk van God,
- Experimenteren met manieren om gedeelde verantwoordelijkheid uit te oefenen ten dienste van de verkondiging van het Evangelie en het streven naar een rechtvaardiger, mooiere en beter bewoonbare wereld,
- Onderzoek doen naar de wijze waarop verantwoordelijkheid en macht in de Kerk worden beleefd, en naar de structuren waarmee zij worden beheerd, waarbij vooroordelen en afwijkende praktijken die niet in het Evangelie geworteld zijn, aan het licht worden gebracht en getracht wordt deze om te buigen.

Zoals de laatste paragraaf van het voorbereidend document ons in herinnering brengt, “is het doel van de synode” van 2023 niet om documenten op te stellen, maar om “dromen te doen ontkiemen, profetieën en visioenen te wekken, hoop te doen opbloeien, vertrouwen te stimuleren, wonden te verbinden, relaties te vlechten, een dageraad van hoop te doen herleven, van elkaar te leren en een positief beeld te creëren die de geesten verlicht, harten verwarmt en handen sterkt”⁷. We lezen in de profetie van Joël 2, 28 die paus Franciscus zo na aan het hart ligt: “Hierna zal ik mijn geest op alle vlees uitstorten; uw zonen en dochters zullen profeteren, uw ouden zullen dromen dromen en uw jongelingen zullen visioenen zien.”

Zoals kardinaal Mario Grech bij de presentatie van het document benadrukte: de “synode” is geen parlementair proces waar de meerderheid en het spel der partijen de sterkste, de talrijkste doet winnen, maar het is een geestelijk proces, verankerd in liturgische vieringen en gebed, “geestelijk” d.w.z. “in de heilige Geest”, in het luisteren naar elkaars woorden, tot wat de Geest over de Kerk zegt. Het proces moet niet alleen worden bekeken vanuit het perspectief van de meest mediagenieke kwesties, zoals de stem van vrouwen in de bisschoppensynode en de “synodale weg”. De Kerk wordt uitgedaagd om lijdende mensen en gemeenschappen te begeleiden.

5. De twee Bijbelse beelden: Jezus, de menigte in haar verscheidenheid en de apostelen

Laten wij met de Kerk denken aan deze twee beelden uit de Schrift om de synodaliteit in praktijk te brengen, zoals het voorbereidend document ons laat zien. Het ene komt naar voren in de voorstelling van de “gemeenschapsdimensie” die de weg van de evangelisatie voortdurend vergezelt; het andere verwijst naar de ervaring van de Geest die Petrus en de oorspronkelijke gemeenschap beleefden. Dus Jezus, de menigte in haar verscheidenheid, de apostelen: dit is het beeld en het mysterie dat voortdurend moet worden overwogen

en verdiept, zodat de Kerk meer en meer wordt wat zij is. Geen van deze drie acteurs kan het toneel verlaten.

Als Jezus ontbreekt en iemand anders zijn plaats inneemt, wordt de Kerk een contract tussen de apostelen en de menigte, en wordt hun dialoog uiteindelijk gereduceerd tot een politiek spel.

Zonder de apostelen, die hun gezag van Jezus ontvangen en door de Geest worden geïnstrueerd, valt de relatie met de waarheid van het evangelie uiteen en loopt de menigte het risico haar visie op Jezus te reduceren tot een mythe of een ideologie, of zij hem nu aanvaardt of verwerpt.

Zonder de menigte corrumpeert de verhouding van de apostelen tot Jezus tot een sektarische vorm waarin de godsdienst naar zichzelf gaat verwijzen en de evangelisatie haar licht verliest, dat alleen van God komt, die zich aan de mensheid openbaart en rechtstreeks tot iedereen spreekt om heil aan te bieden. Deze beelden onthullen ons de voorwaarden en de betekenis van de ware ontmoeting.

6. De voorwaarden voor een echte ontmoeting

In de eerste plaats veronderstelt de ontmoeting de wil om de ander te leren kennen: zijn geloof, zijn gevoeligheid, de geschiedenis van zijn geloofsgemeenschap. We leven van kant-en-klare ideeën, van slogans die we geërfd hebben uit een lange geschiedenis van conflicten. In ieder van ons schuilt een inspanning om te luisteren en te begrijpen die onmisbaar is. Dit is een noodzakelijke houding voor elke ontmoeting. Het is ook de vrucht ervan.

Ten tweede vereist de ontmoeting dat wij onze wederzijdse angsten overwinnen. Angst voor de ander is vaak een teken van ons gebrek aan persoonlijke religieuze overtuiging. Het risico bestaat, de ander in een mogelijke agressor te veranderen.

Tenslotte, de ontmoeting is luisteren en ook reageren. Daarom is het noodzakelijk dat iedere mens over voldoende innerlijke vrijheid beschikt om zijn geloof in zijn eigenheid te kunnen uitspreken en tot uitdrukking te brengen. Zeggen wat je geloof is, is niet oordelen over dat van de ander. Het is niet jezelf opdringen. Het is jezelf zijn met je rijkdommen en tekortkomingen. Ik kom niet bijeen om de overtuigingen van mijn gesprekspartner te omhelzen, maar om zijn of haar manier van geloven beter te leren kennen, en om teruggestuurd te worden naar mijn eigen geloofsovertuiging. In plaats van mij mijn geloof te doen opgeven, versterkt de ontmoeting die juist.

Onder deze voorwaarden kan de interreligieuze ontmoeting voor allen vruchtbaar zijn en een bijdrage leveren aan de vrede in de wereld. Tot besluit zou ik dit Afrikaanse spreekwoord willen aanhalen, dat de culturele diepgang van het traditionele Afrikaanse denken over samenleven illustreert: “wanneer in het woud de takken van de bomen ruzie maken, omhelzen hun wortels elkaar”. De takken vertegenwoordigen de diversiteit, de bijzonderheden die onderscheiden en scheiden. De omhelzende wortels zijn de onzichtbare, diepe waarden die verenigen. De uitdaging voor de vitaliteit van de hele boom, de samenleving, bestaat er niet in de verscheidenheid van de takken, van de gemeenschappen van de samenleving, af te snijden, te elimineren, te maskeren, maar de stam te voeden door “samen te leven”, door de dialectiek van eenheid in verscheidenheid, en ervoor te zorgen dat de wortels die elkaar omhelzen de takken die ruzie maken, kunnen voeden.

De ontmoeting in deze dynamiek opent brede perspectieven voor bekering. Voor zover wij ons laten uitdagen, verrijken en opbouwen door de heiligheid van de ander, kunnen wij in de ontmoeting met de wereldgodsdiensten een klimaat vinden van authentieke geestelijke navolging. In zekere zin is dit in overeenstemming met het prachtige Koranvers:

“Als God het gewild had, zou hij u tot één gemeenschap gemaakt hebben. Maar Hij heeft gewild u te testen door de gave die Hij u heeft gegeven. Probeer elkaar te overtreffen in goede daden. Uw terugkeer tot God zal voor u allen zijn, en Hij zal u onderrichten over uw verschillen” (Soera 48-vers 5).

Vinden wij een soortgelijke houding niet terug in Jezus' getuigenis tegenover zijn leerlingen tijdens het laatste avondmaal: “Laat uw hart ophouden verontrust te zijn... Er zijn vele woningen in het huis van de Vader...” (Joh 14,1-2).w

7. De symbolische kracht van collectieve actie en de uitdagingen op Afrikaans niveau.

Wanneer men het algemene panorama van Afrika bekijkt, valt de complexiteit van het Afrikaanse religieuze landschap op. Men kan grote religieuze gebieden onderscheiden die overeenkomen met grote geografische gebieden. Christenen, moslims en aanhangers van de Afrikaanse Traditionele Religie (ATR) ⁸ maken een groot deel van de bevolking uit. Het lijkt geen twijfel dat het culturele en het religieuze doorwerken in het openbare en het politieke ⁹. Zij zijn een centraal onderdeel van de processen van sociaal-politieke verandering die het continent beïnvloeden ¹⁰. Dit perspectief kan helpen om hedendaagse ontwikkelingen in de verscheidenheid van het religieuze aanbod, de uitbreiding van nieuwe betrokkenen of de beweeglijkheid van individueel gedrag te begrijpen. Wij spreken dan van sociale ruimte, van religieuze ruimte in de uiting van religieuze verscheidenheid. Dat wil zeggen dat men uit een zeer breed scala van tradities kan kiezen waar en met wie men wil aanbidden.

Er is niet alleen de individuele relatie, er is ook de collectieve ervaring. Dit gebeurt in de buurten met de ASC (Vereniging voor Sport en Cultuur). Jonge christenen en moslims vormen groepen. Zij organiseren sociaal-culturele manifestaties rond gemeenschappelijke thema's: werkloosheid, geweld, succes, huwelijk, familie, solidariteit, het boek (Koran/ Bijbel), enz. Het is een delen, een uiting van het concrete leven, waardoor iedereen de ander kan ontdekken. Deze verenigingen zijn plaatsen van gastvrijheid en openheid voor anderen. Midden in een wijk, waar de spanningen hoog kunnen oplopen, is het mogelijk om urenlang met respect en belangstelling naar elkaar te luisteren. Dit betekent dat religieus geloof geen probleem is dat moet worden opgelost, maar veeleer een motiverende kracht die moet worden gekoesterd en gebruikt voor het algemeen welzijn.

Wij hebben een traditionele opvatting van gezag en macht die een last is in de praktijk van subsidiariteit en collegialiteit als concrete uitingen van de kerkelijke gemeenschap. Het is een oproep tot bekering en tot de cultuur van ontmoeting. Wij beseffen dat wij de realiteit van de kerken in Afrika niet echt kennen. Wat West-Afrika bijvoorbeeld meemaakt, is vaak niet bekend in Oost-Afrika; wat de Franstaligen meemaken, is vaak niet bekend bij de Engelstaligen en hen die Portugees spreken. Hoe kunnen we elkaar in dit proces leren kennen? Dit impliceert een synodale bekering van de Kerk, maar ook een persoonlijke bekering om in staat te zijn anderen te aanvaarden, tegemoet te gaan en te ontmoeten. Het is een missie van bekering om samen de dialoog aan te gaan. Zijn in onze bisdommen de instrumenten van de synodaliteit, zoals de raad van adviseurs, de priesterraad, de pastorale raad, enz. functioneel? En hoe?

Conclusie

Laten wij, het voorbereidend document indachtig, eens kijken naar enkele manieren waarop wij onze ervaringen kunnen blijven delen in een sfeer van wederzijds luisteren.

- a. Aan welke ervaringen van mijn inzet voor de bevordering van gerechtigheid en vrede doet deze fundamentele vraag om samen op te trekken u denken?
- b. deze ervaringen diepgaander te bekijken: welke vreugden hebben zij teweeggebracht? Op welke moeilijkheden en obstakels stuiten zij? Welke wonden hebben ze aan het licht gebracht? Tot welke inzichten hebben zij geleid?
- c. Verzamel de vruchten die gedeeld moeten worden: hoe weerklinkt de stem van de Geest in deze "synodale" ervaringen? Wat vraagt de Geest vandaag van ons? Wat zijn de aspecten die moeten worden bevestigd, de veranderingen die moeten worden overwogen, de nieuwe stappen die moeten worden gezet? Waar zien we dat consensus wordt bereikt? Welke wegen openen zich voor onze Kerk?

- 1 Toespraak van paus Franciscus ter gelegenheid van de herdenking van de 50e verjaardag van de instelling van de Bisschoppensynode. Zaterdag 17 oktober 2015. https://www.vatican.va/content/francesco/fr/speeches/2015/october/documents/papa-francesco_20151017_50-anniversario-sinodo.html
- 2 Lumen Gentium 10.
- 3 Apostolicam Actuositatem 6.
- 4 AA 29.
- 5 Voorbereidend Document n°4- 9
- 6 Vgl. Rafael Luciani, «Advies inwinnen en consensus opbouwen: een synode over synodaliteit» 07 september 2021 in Revista Mensaje N° 702, september 2021.
- 7 Zie de toespraak van Franciscus aan het begin van de Synode over de Jeugd (3 oktober 2018)
- 8 Zie Luka Lusala lu ne Nkuka, SJ, Jezus Christus en Afrikaanse Religie. Een christologische reflectie vanuit de analyse van de mythen van Osiris, Gueno, Obatala, Kiranga en Nzala Mpanda, (Documenta Missionalia 36), Roma: Gregorian and Biblical Press 2010. Veel publicaties in de antropologie of theologie zijn gewijd aan Afrikaanse religie, vaak in het meervoud: Afrikaanse religies genoemd. Allen zijn het erover eens dat Afrikaanse religie zien als een religie waarin de mens, door middel van een reeks rituele en morele voor-schriften, tracht in harmonie te leven met de natuur, met de andere mensen en met God om zijn verlossing in het hiernamaals te verzekeren.
- 9 Cf. CODESRIA, "Gender, culturen, politiek en fundamentalismen" (Genderinstituut. februari 2011)
- 10 Zie o.a. Achille Mbemba, 'La prolifération du divin en Afrique sub-saharienne', in KEPEL G., (ed.), Les politiques de Dieu, Paris, Seuil, 1993, pp. 177-201; BAYART J.-F., (ed.), Religion et modernité politique en Afrique noire. Dieu pour tous et chacun pour soi, Parijs, Karthala, 1993; CONSTANTIN F. en COULON C., (dir.), Religion et transition démocratique en Afrique, Parijs, Karthala, 1997.

HET ONNOEMBARE BENOEMEN WAT IS DE OORZAAK VAN MISBRUIK VAN MACHT EN GEWETEN IN HET GODGEWIJDE LEVEN?

Zr. Ianire Angulo Ordorika, ESSE

Ianire Angulo Ordorika is hoogleraar Heilige Schrift aan de theologische Faculteit van de Loyola Universiteit van Andalusië (iangulo@uloyola.es). Deze tekst maakt deel uit van het Interuniversitair Onderzoeksproject van de Jezuitenuniversiteiten van Spanje (UNIJES) over de structurele dimensie van misbruik in de Kerk vanuit een theologisch perspectief.

Wij leven in een wereldwijde crisis als gevolg van misbruik in de kerkelijke sfeer¹. Deze uitspraak lijkt misschien overdreven voor wie niet vertrouwd is met dit probleem, maar dat is het zeker niet. Het gaat niet alleen om specifieke misdaden van individuen, maar om een structureel probleem in de Kerk dat vraagt om bezinning, herbezinning en hervorming. Dit is wat paus Franciscus zelf aan kardinaal Marx schreef:

De hele Kerk verkeert in crisis door het misbruik; bovendien kan de Kerk nu geen stap vooruit zetten zonder deze crisis aan te pakken. Struisvogelpolitiek helpt niet [...] Niet iedereen wil deze realiteit aanvaarden, maar het is de enige weg. Want “voornemens” maken om het leven te veranderen zonder “het vlees op de grill te leggen” leidt nergens toe [...] de realiteit moet altijd worden aanvaard en vergt onderscheidingsvermogen [...] Het is belangrijk om de realiteit van het misbruik in de openbaarheid te brengen².

Het maatschappelijk alarm, de overvloed aan beschouwingen uit verschillende disciplines en zelfs de canonieke maatregelen hebben zich op seksueel misbruik geconcentreerd, maar er zijn drie kwesties veel minder aan bod gekomen die op de achtergrond gebleven zijn. Alle drie hebben een directe invloed op het Godgewijde Leven van vrouwen (GL). Ten eerste zijn vrouwelijke slachtoffers onzichtbaar gemaakt. Daar zijn twee redenen voor. Enerzijds ligt bij misbruikte minderjarigen het percentage jongensslachtoffers iets hoger dan dat van meisjes. Dit leidde tot enkele pogingen om een verband te leggen tussen pedofilie en homoseksualiteit, een verband dat nu is uitgesloten. Hoe het ook zij, dit feit liet de misbruikte kinderen op de achtergrond en beroofde hen van aandacht.

In het geval van oudere vrouwen is het stilzwijgen van vrouwelijke slachtoffers veel groter. Dit is te wijten aan een misverstand in kerkelijke kringen over het verschijnsel misbruik en de dynamiek ervan. Deze misvatting leidt tot de veronderstelling dat, als er geen geweld is of als er geen objectieve en beperkende fysieke of psychologische omstandigheden zijn bij een van de partijen, seksuele betrekkingen tussen volwassenen altijd met wederzijds goedvinden plaatsvinden. Bovendien wordt vaak vermoed dat de vrouw de situatie uitlokt. Dit leidt tot situaties van dubbel slachtofferschap die het moeilijk maken om zowel aangifte te doen als te onthullen wat er is gebeurd, wat een noodzakelijke stap is in het herstelproces van de slachtoffers. Het is belangrijk duidelijk te stellen dat degenen die het slachtoffer van misbruik zijn geweest, niet spreken wanneer zij dat willen, maar wanneer zij dat kunnen, en dat zij ook een veilige en ontvankelijke omgeving nodig hebben waarin hun woord geloofd wordt.

We zullen nooit het exacte aantal van seksueel misbruik van vrouwen kennen, maar het is nog minder waarschijnlijk dat we zullen weten hoeveel gewijde vrouwen er het slachtoffer van zijn geworden. Een studie uit 1998 van de School voor Psychologie van de Universiteit van St. Louis (VS) analyseerde de gevolgen van trauma's voor katholieke vrouwelijke religieuzen in meer dan 530 gemeenschappen. De resultaten, verkregen via anonieme enquêtes, toonden aan dat 30% van de zusters het slachtoffer was geweest van seksueel misbruik. Dit is geen onbelangrijk aantal en noopt ons ertoe ons af te vragen of wij in de gemeenschappen een sfeer van vertrouwen, empathie en welkom creëren die het onthullen van deze situaties vergemakkelijkt, of dat er eerder sprake is van achterdocht, onbegrip of oordeel.

Een tweede aspect dat niet zoveel aandacht heeft gekregen, is niet-seksueel misbruik. Hoewel gevallen van seksueel misbruik grote maatschappelijke onrust veroorzaken, is seksueel misbruik slechts het topje van de ijsberg, het topje dat ons wijst naar alle misbruikpraktijken die de sfeer van macht en geweten raken. In feite is elke vorm van misbruik machtsmisbruik, omdat grenzen worden overschreden en de asymmetrie van de band tussen twee mensen op ongepaste wijze wordt gebruikt. Dit verschil tussen de partijen in de relatie kan bijvoorbeeld het gevolg zijn van positie, leeftijd, sociale erkenning en achting, kennis van elkaars intimiteiten of geestelijke bewondering.

Het feit dat machtsmisbruik en gewetensmisbruik niet zoveel aandacht hebben gekregen, is onder meer te wijten aan het feit dat het moeilijk is ze te objectiveren, vast te stellen en als een strafbaar feit te beschouwen. Het is namelijk zeer waarschijnlijk dat de slachtoffers van deze misbruikpraktijken zich er zelf niet van bewust zijn dat zij worden gemanipuleerd. Net als in gevallen van gender-gerelateerd geweld is het, als er geen sprake is van expliciet geweld, heel moeilijk om voor zichzelf te erkennen en aan anderen te bewijzen dat men lijdt onder psychisch misbruik. In het religieuze leven hebben we misschien een manier van omgaan met macht en religieus gezag genormaliseerd die het nog moeilijker maakt om deze situaties te onderkennen, ook voor degenen die er het slachtoffer van zijn, en zij kunnen zelfs zichzelf de schuld geven van wat hen overkomt.

Ten derde blijft men zwijgen over het misbruik dat zich binnen de kerkelijke structuren afspeelt. De Kerk, gedreven door sociale onrust, reageert, maar niet bepaald snel. Maar wat gebeurt er met de gevallen van misbruik die zich binnen haar instellingen voordoen? De stemmen die daarvoor waarschuwen, doen dat meestal van buitenaf, omdat ze vaak gedwongen werden te vertrekken.

Het is niet ongebruikelijk dat een van de redenen die worden opgegeven voor het verlaten van het religieuze leven, problemen met het gezag en het instituut zijn, vooral

bij degenen die onze congregaties verlaten na vele jaren van toewijding. In deze gevallen is het gemakkelijker te geloven dat het probleem persoonlijk is en zich niet af te vragen of wij niet enige verantwoordelijkheid dragen voor de moeilijkheden, ook psychologische, die hebben geleid tot een beslissing die vaak ook pijnlijk is voor degenen die weggaan.

We zouden ons moeten afvragen welke protocollen er bestaan om te reageren op een zuster die het slachtoffer is van machts- en gewetensmisbruik in haar eigen instituut, of die protocollen effectief zijn en of degenen die de beslissingen nemen de nodige objectiviteit kunnen opbrengen om die misstanden aan te pakken. Als er vaak wordt gegrepen naar overplaatsing naar een andere gemeenschap of provincie of zelfs naar vertrek uit het Instituut, is het slachtoffer altijd degene die aan het kortste eind trekt en gedwongen wordt tot een verandering die de misbruiker ongestraft laat. Op die manier wordt zij opnieuw het slachtoffer van een orgaan dat niet weet hoe het de manipulator moet aanpakken.

Zoals wij vanaf het begin hebben gezegd, heeft het probleem van misbruik een structureel karakter. Als we het met een voorbeeld willen uitleggen, is het effect ervan als dat van lood in wijn. Archeologische studies hebben aangetoond dat menselijke resten uit het Romeinse Rijk zeer hoge concentraties lood bevatten, een giftig element dat zeer schadelijk is voor de gezondheid. Dit is te wijten aan de Romeinse gewoonte om wijn in loden vaten te serveren en daar uit te drinken, omdat dit de wijn een aparte smaak gaf die de mensen in die tijd waardeerden zonder te weten dat hij giftig was. In feite was de wijn niet slecht, maar de houder waarin hij met goede bedoelingen werd geserveerd en bewaard was dat wel. In het geval van misbruik vinden we iets soortgelijks. Het is niet zo dat er "rotte appels" zijn, maar onze "manden" kunnen ze laten rotten en wijn, die theoretisch niet noodzakelijk slecht zou moeten zijn, in vergif veranderen.

Kerkelijke en ook onafhankelijke studies hebben aangetoond dat het probleem van misbruik ligt in de wijze van besturen. Paus Franciscus herhaalt ook met klem, dat het klerikalisme op de een of andere manier aan de basis ligt van deze situaties. Hoewel de naam misleidend kan zijn, treft het klerikalisme niet alleen mannen die ambtsdrager zijn. Het is een concentratie van macht in bepaalde mensen en in de manier waarop die macht wordt ervaren. Het is een houding waarvan niemand met macht is gevrijwaard.

Wij zijn geneigd te denken dat alleen degenen die in een congregatie bestuursverantwoordelijkheid dragen, macht hebben. Deze mensen hebben het ongetwijfeld, maar dat geldt ook voor economen, vormingsleiders, directeurs van werken, pastorale leiders, catechisten... In werkelijkheid is de lijst eindeloos, want we hebben allemaal een zekere mate van macht over anderen; niemand is dus vrij om die te misbruiken door uit te sluiten, te domineren of te manipuleren.

In het religieuze leven als zodanig ligt een voedingsbodem voor machts- en gewetensmisbruik. Deze bewering impliceert niet dat die per se voorkomen, maar wel dat er in deze roeping omstandigheden zijn die daar veel meer toe bijdragen dan op andere terreinen of bij andere manieren om Jezus Christus na te volgen. Hierna zullen wij deze elementen, die onderling samenhangen en dergelijke misbruiksituaties vergemakkelijken, kort toelichten. Daartoe zullen we ze onderverdelen in elementen, die eigen zijn aan het religieuze leven, elementen, die eigen zijn aan het individu, en elementen die betrekking hebben op groepsdynamiek.

1. Elementen die eigen zijn aan het Godgewijde leven

Een kenmerkend element van deze roeping is dat een van de charismatische bemiddelingen voor de navolging van Christus de gelofte van gehoorzaamheid is. Dat wil zeggen dat de gemeenschappelijke eis van gehoorzaamheid aan God die van iedere christen wordt verlangd, in ons geval wordt belichaamd door de persoon die de dienst

van het gezag op zich neemt. Het meest voor de hand liggende gevolg van dit feit is dat Instituten voor Religieus Leven op een hiërarchische manier zijn georganiseerd, omdat er mensen zijn die verantwoordelijkheid dragen over anderen, en dit is een open deur naar klerikalisme, in de brede zin van het woord waarover we het hadden. Wanneer er een duidelijk verschil is tussen de leden van het Instituut, bestaat de mogelijkheid dat wat als bemiddeling bedoeld was, gemakkelijk ontaardt in ruimte voor misbruik.

We hebben allemaal ons deel van de macht en daarom kunnen we die gebruiken om te groeien of op een misbruikende manier, maar de structuur zelf van het religieuze leven geeft macht aan sommigen over anderen. Hoewel het Wetboek van Canoniek Recht stelt dat bestuurstaken beperkt moeten zijn in de tijd, heeft de Congregatie voor de Instituten van Gewijd Leven en de Sociëteiten van Apostolisch Leven (CIVCSVA) zelf duidelijk gesteld dat het maar al te gebruikelijk is om dergelijke verantwoordelijkheden te laten voortduren³.

Dit gebeurt door de in de constituties vastgestelde tijdslimieten te omzeilen door van het ene ambt naar het andere of van de ene gemeenschap naar de andere over te stappen. Dit verhindert de noodzakelijke verandering van zienswijzen, opvattingen en oriëntaties in de instellingen en is een schrijnende armoede die de geest van het Wetboek van Canoniek Recht tracht te vermijden.

Wij moeten ons afvragen wat wij moeten doen om overdracht mogelijk te maken, om de gaven van de zusters te erkennen en hun capaciteiten voor constructief leiderschap te versterken. De wijsheid die schuilgaat achter de eis om de bestuursperioden te beperken, is niet alleen bedoeld om machtsmisbruik te voorkomen, maar ook om eenzijdige opvattingen te vermijden en de rijkdom te bevorderen die een verandering van perspectief altijd met zich meebrengt. Wat is, vanuit deze gezichtspunten gezien, de concrete praktijk van de toerbeurtregeling in onze instituten, en hoe kunnen wij die verbeteren?

Naast de noodzakelijke ambtswisseling is het ook goed eraan te herinneren dat de taak van de overste zich beperkt tot de zending van de congregatie, dat wil zeggen dat zij de uiterlijke omgeving van personen raakt. Wie de dienst van het gezag op zich neemt, heeft de verantwoordelijkheid te waken over het algemeen welzijn, zorg te dragen voor de opdracht van de instelling, een sfeer te scheppen die bevorderlijk is voor de navolging van Christus en voor ieders menselijke en gelovige ontplooiing, maar niets wat de sfeer van het geweten of de intimiteit aangaat, behoort tot zijn of haar verantwoordelijkheid.

De geestelijke wijze waarop in de loop der tijden naar deze taak is verwezen, werkt een zekere verwarring in de hand tussen de verantwoordelijkheid van een overste en een soort "geestelijk moederschap" dat gevaarlijk is en machts- en gewetensmisbruik in de hand werkt. In feite verbiedt het Wetboek van Canoniek Recht ten strengste dat de zuster die de dienst van het gezag op zich neemt, op enigerlei wijze iemand ertoe brengt zijn geweten aan haar te openbaren (can. 630 § 5).

Het probleem is dat wat we niet benoemen, niet alleen niet verdwijnt, maar dat we het paradoxaal genoeg meer heerschappij geven. We moeten het "de status van burger" geven en dat verlangen erkennen, zodat het geëvangelizeerd kan worden.

Bovendien impliceert de gelofte van gehoorzaamheid het opgeven van de wil, maar niet van het geweten, noch van het verstand, de gelovige zekerheid of de intuïtie van de Geest.

De fundamentele gehoorzaamheid waarvan oversten bemiddelaar zijn, ligt bij God, en Hij spreekt tot ons door ons geweten (GS 16), zodat geen enkele poging gedaan mag worden om het gebied van onze intimiteit te betreden. Bepaalde gewoonten in het religieuze leven kunnen gemakkelijk leiden tot misbruik van het geweten. Bijvoorbeeld de gewoonte van "gesprekken met de overste", het afleggen van een "verslag van het gebed", de eis dat degenen die tijdelijke geloften afleggen "vergezeld" worden door hun overste, of de concentratie van het ambt van overste en novicemeesteres in één persoon.

Een ander kenmerkend element van het religieuze leven is het vormingsproces. Zij die bij onze instellingen intreden, brengen enige tijd door om deze roeping te leren kennen en zich erop voor te bereiden dezer te leven. Dit is een bijzonder delicate periode, want het verlangen om te leren en Gods wil te doen betekent dat men al zijn waarschuwings-

en beschermingssystemen moet uitschakelen. Wie in onze Instituten intreedt, doet dat in vertrouwen op de formatoren die de Congregatie haar/hem aanwijst; en dat is een voorwaarde voor het vormingsproces en tegelijk een mogelijkheid dat ditzelfde vertrouwen beschaamd wordt, want wat door de formatoren wordt doorgegeven, wordt als normaal aanvaard, of het dat nu is of niet. Het is trouwens ook niet moeilijk voor hen die gevormd worden om de bewustwordingssfeer open te stellen voor hun formatoren.

Het doel van elk vormingsproces is niets anders dan de persoon te helpen al haar menselijke en gelovige capaciteiten te ontwikkelen en autonomie en innerlijke vrijheid te verwerven. Daarom is er iets mis als we mensen in opleiding aantreffen die kinderachtig zijn en afhankelijk van wat hun begeleider denkt, zegt of doet. Wij bevinden ons in een fase waarin het niet moeilijk is manipulatieve relaties en misbruikpraktijken te normaliseren.

Een ander kenmerkend element van het religieuze leven is dat we ons samen geroepen voelen rond een charisma dat gedeeld wordt door de leden van het Instituut. Na het Tweede Vaticaans Concilie en de oproep die het deed tot vernieuwing van deze roeping, ontwikkelde zich een theologie van het charisma. Charisma is per definitie een gave van de heilige Geest en heeft daarom een innerlijke dynamiek die het tegendeel is van een starre, afgebakende, vaststaande waarneming in de tijd. Bovendien worden de institutionele charisma's verrijkt door de persoonlijke charisma's van de leden van het Instituut, zodat trouw zijn aan de charismatische erfenis noodzakelijkerwijs betekent creatief te zijn en deze bovendien te verrijken met ieders gaven.

Ondanks dit dynamische aspect van charisma's, worden zij in de praktijk vaak beleefd als vaststaand en onveranderlijk. De opvatting dat de charismatische erfenis iets statisch en duidelijk afgebakend is, kan twee risico's inhouden die misbruik in de hand werken.

Ten eerste brengt deze charismatische ervaring een perceptie van bedreiging met zich mee. Omdat het charisma niet kan veranderen, moet het worden beschermd, en worden de oversten de belangrijkste beschermers en bewaarders ervan. Zo is het niet moeilijk om de verantwoordelijken van het instituut uiteindelijk te beschouwen als de redders van het geestelijk erfgoed; terwijl hun opvatting van het charisma heilig wordt verklaard als de enig geldige en ware, waardoor elke andere manier om het te begrijpen onwettig wordt. Ten tweede leidt een versteende opvatting van het charisma gemakkelijk tot een onbetwistbare ideologie die in staat is alles te rechtvaardigen en het geweten over te nemen.

Een ander kenmerkend element van het religieuze leven is het gemeenschapsleven. In onze roeping leven we samen met mensen die we niet hebben gekozen en misschien ook nooit zouden hebben gekozen. We zijn niet verbonden door bloedbanden, noch door een bepaalde smaak, en soms zelfs niet door hetzelfde idee van wat deze concrete manier om Jezus Christus te volgen inhoudt. Ondanks dit alles weten en voelen wij ons door God geroepen om ons dagelijks leven te delen. Deel uitmaken van een groep die samenleeft, vereist een reeks psychologische en groepsdynamische aspecten die in andere christelijke roepingen niet onontbeerlijk zijn en die wij, om duidelijkheid te scheppen, in het laatste gedeelte zullen behandelen.

2. Elementen die specifiek zijn voor personen

Op kerkelijk gebied hebben we vaak de neiging ons te verkijken op naïviteit, misschien vooral in het religieuze leven. Soms beseffen wij niet hoe groot de afstand is tussen de idealen die wij in onze redevoeringen verkondigen en onze dagelijkse beslissingen. Wij zijn ons niet altijd bewust van het oneindige vermogen tot zelfbedrog dat de mens heeft. Het vergt veel zelfkennis en authenticiteit om zichzelf de waarheid te zeggen zonder halve maatregelen of lapmiddelen. Deze onwetendheid ontslaat ons niet van de verantwoordelijkheid die zij met zich meebrengt. Het niet in duidelijke bewoordingen uitspreken van de werkelijke redenen van ons handelen, verborgen achter politiek

correcte toespraken, is een van de grootste zonden, ook al wordt zij niet vaak bekend.

In de meeste gevallen gaat het niet om huichelarij, om iets te denken en het tegendeel te beweren, maar om het negeren van de werkelijke dynamiek die ons handelen stuurt en die niet zo duidelijk past in onze religieuze verhandelingen. Deze onwetendheid komt het duidelijkst tot uiting in het verlangen naar macht, dat door alle mensen wordt gedeeld, ook al wordt het in de kerkelijke sfeer niet onder woorden gebracht. Volgens de evangelietraditie werd Jezus Christus zelf verleid door de begeerte naar macht; maar in de Kerk is dit verborgen en wordt niet benoemd. Het lijkt erop dat wij de illusie koesteren dat het willen leven in dienstbaarheid of het spreken over “voeten wassen” het verlangen naar macht doet verdwijnen, maar dat is niet waar.

Deze neiging tot ontkenning is in toenemende mate aanwezig in het vrouwelijke religieuze leven, omdat wij een zelfbeeld hebben ontwikkeld dat kracht en macht toekent aan mannen en waarden als zachtmoedigheid en onderdanigheid aan vrouwen. Als het al moeilijk kan zijn om de aanwezigheid van het verlangen naar macht in de kerkelijke sfeer te onderkennen, dan wordt het nog ingewikkelder wanneer ons onbewuste beeld van welke waarden een vrouw zouden moeten kenmerken, macht afwijst. Het probleem is dat wat we niet benoemen, niet alleen niet verdwijnt, maar dat we het paradoxaal genoeg meer heerschappij geven. We moeten het “de status van burger” geven en dat verlangen erkennen, zodat het geëvangeliiseerd kan worden.

Naast dit verlangen naar macht, dat wij allen delen, moeten wij rekening houden met bepaalde psychologische tendensen die machts- en gewetensmisbruik in de hand werken, zowel bij de misbruikers als bij de slachtoffers. Zonder noodzakelijkerwijs het niveau van een persoonlijkheidsstoornis te bereiken, hebben mensen met een zekere neiging tot narcisme een bijzondere aanleg om de macht van een positie op misbruikende wijze te gebruiken.

De behoefte om bewondering te wekken, arrogantie en het ontbreken van een echte mate van zelfkennis brengt hen ertoe degenen die hen kunnen overschaduwen te overschreeuwen en zich te omringen met diegenen die zij gemakkelijk kunnen manipuleren. Het zijn mensen die het moeilijk vinden om de behoeften van anderen te ontdekken en hun gevoelens te valideren, maar ook om hun eigen fouten te erkennen en de schuld op zich te nemen. Het zijn meestal charmante, zelfs charismatische persoonlijkheden die zich weten te conformeren aan wat van hen wordt verwacht en die snel de zwakheden van de mensen om hen heen herkennen.

Wij hebben de neiging een karikatuur te maken van misbruikers omdat wij ons gemakkelijker kunnen voorstellen dat het verschrikkelijke monsters en wrede mensen zijn, maar de ergste misbruikers zien er juist tegenovergesteld uit. Zij die worden bewonderd en van wie niemand zou geloven dat zij in staat zijn anderen te misbruiken, zijn veel gevaarlijker dan zij die hun macht op grove wijze misbruiken.

Wij hebben ook vaak moeite om de psychologie van het slachtoffer te begrijpen. Wij denken dat dit alleen gebeurt bij mensen die zwak zijn of objectieve problemen hebben, die we proberen samen te vatten onder het label “kwetsbaar”. Wij zijn geneigd ons niet te realiseren dat wij allemaal potentiële slachtoffers zijn, omdat iedereen vatbaar is om misbruikt te worden, en in de waan dat er voor ons gezorgd wordt, gekwetst te worden. Deze universele mogelijkheid om gemanipuleerd te worden neemt echter toe naar gelang de omstandigheden, vooral wanneer we bepaalde wonden in onze eigen geschiedenis hebben. Zo zullen degenen die gewelddadige of misbruikende relaties hebben meegemaakt, daar eerder in terugvallen.

Ons onvermogen om ons in de schoenen van slachtoffers te verplaatsen blijkt wanneer we ons afvragen waarom zij niets hebben gedaan om het te voorkomen. Wij begrijpen vaak niet wat het aangeleerde hulpeloosheidssyndroom wordt genoemd waaraan veel

slachtoffers lijden. De frustratie en hulpeloosheid die we voelen wanneer we ons in een situatie van misbruik bevinden, kan ertoe leiden dat we niets doen omdat we op een bepaald moment hebben ervaren dat er niets aan te doen was. Dit aanleren is zo diep ingeworteld dat deze onmacht en hulpeloosheid hen overvalt en hen ertoe brengt niet te handelen om lijden te vermijden, in de overtuiging dat zij niets kunnen doen. Waren we maar gevoeliger en bewuster van de complexiteit van de ervaringen van een slachtoffer, dat niet doet wat zij/hij wil, maar wat zij/hij kan.

Wanneer het slachtoffer geconfronteerd wordt met een situatie van machtsmisbruik of gewetensmisbruik, is het voor hem of haar van essentieel belang te kunnen beschikken over een steunnetwerk dat hem of haar in staat stelt de situatie het hoofd te bieden en te reageren. Helaas komt dit in het gemeenschapsleven niet zo vaak voor als men zou wensen.

3. Elementen die betrekking hebben op groepsdynamica.

De groepspsychologie heeft ons geleerd dat er gemeenschapsdynamieken en -structuren bestaan die misbruik in de hand werken. In aansluiting aan het beeld dat we hierboven hebben gebruikt, kunnen we ons afvragen: wat maakt een menselijke groep tot lood dat in staat is de wijn te vergifigen? Er spelen vragen die te maken hebben met de sociologische situatie waarin wij leven. Lang geleden heeft de socioloog Zygmunt Bauman deze maatschappij gedefinieerd als een vloeibare maatschappij. Deze auteur, die alles vereenvoudigde, toonde aan dat wij leven in een tijd die gekenmerkt wordt door de afwezigheid van zekere en vaste werkelijkheden, waarin de criteria voor wat geldig is en wat niet, zo uiteenlopend zijn dat er onzekerheid heerst.

Terwijl in andere tijden identiteit bijna een gegeven was, wordt nu iedereen praktisch gedwongen zijn eigen identiteit op te bouwen. En in deze context wordt de groep van het erbij-horen beleefd vanuit deze behoefte om te ontdekken en te rechtvaardigen wie ieder van ons is. Te midden van de onzekerheid die de maatschappij ons opdringt, zoekt men een zekere psychologische zekerheid in starre identiteiten, ook al is die starheid het tegendeel van vloeibaar. Wij hebben grote moeite te leven met onzekerheid, en soms is het eenvoudiger af te zien van het risico van vrijheid van denken, van onderscheidingsvermogen, en van het niet duidelijk zijn over welke concrete stap te zetten. Het is gemakkelijk om de voorkeur te geven aan duidelijke antwoorden en uit te gaan van de beslissingen van anderen, om het risico op fouten te vermijden.

De opkomst van het politiek fundamentalisme en van een bepaalde stijl van kerkelijke bewegingen en instellingen heeft sociologische en psychologische oorzaken, omdat zij tegemoet komt aan het verlangen naar onomstootbare zekerheid, naar een onwrikbare identiteit, en naar controle over een wereld die als onzeker wordt ervaren. Er is een wildgroei van groepen die gekenmerkt worden door een zeer gesloten houding, met een zeer sterke groepsidentiteit en -ideologie, en waar het concept van gezag zeer sterk is en geconcentreerd is rond de leiders. De gegevens van onderzoeken naar oorzaken van misbruik van allerlei aard, de veelvuldige kerkelijke interventies in nieuwe gemeenschappen, en de schandalen rond stichters tonen aan dat dit niet de gezondste manier is om een menselijke groep te vormen, want het "maakt appels rot".

Naast deze consequenties van het maatschappelijk gebeuren is het van belang rekening te houden met de invloed die anderen op ons uitoefenen. Wij zijn ons niet altijd bewust van onze behoefte om ergens bij te horen en hoe dit ons in de richting stuurt van conformiteit met de groep waartoe wij behoren. De groep beïnvloedt ons in meer of mindere mate rechtstreeks of indirect en brengt ons ertoe te doen wat wij uit persoonlijke wil niet zouden doen, hoezeer wij ook van mening zijn dat wij er zelf voor kiezen. Bovendien biedt zij ons rolmodellen waarvan wij worden aangemoedigd ze te imiteren, zelfs zonder dat wij dit uitdrukkelijk verbaliseren. Deze invloed is op zichzelf niet negatief, want zij kan

persoonlijke groei aanmoedigen en bevorderen; maar zij kan ook ontaarden in perverse systemen.

De sociale psychologie heeft de rol van de groepscontext aangetoond in het op selectieve wijze in- en uitschakelen van iemands morele waarden. Zoals de geschiedenis ons herhaaldelijk heeft laten zien, zijn er verschillende strategieën om goedkeuring van het systeem te verkrijgen en overtredingen te banaliseren. Sommigen zich superieur laten voelen aan anderen, opleiding, ideologie of geheimhouding zijn enkele van de vele middelen die voor dit doel worden gebruikt. We hebben een jarenlange vorming, een spiritualiteit die als ideologie kan worden geobjectiveerd, en het is gemakkelijk om een zeker gevoel van superioriteit te verwerven ten opzichte van andere roepingen.

We moeten wantrouwig staan tegenover bepaalde overtuigingen in het religieuze leven, zoals geloven dat besluiten van de gemeenschap per se de juiste zijn, of het overwaarderen van eenheid. We mogen niet vergeten hoe gemakkelijk het is om een groep te manipuleren. Net als op andere gebieden, zoals de politiek, zijn er psychologische studies die verklaren wat een religieuze gemeenschap ertoe kan brengen een leider te kiezen met psychologische neigingen die kunnen leiden tot onrechtmatige houdingen.

Een bepaalde idyllische visie leidt gemakkelijk tot de tirannie van de eenheid, die wordt verward met eenvormigheid, waar geen gezonde ervaring van verscheidenheid is, het recht op afwijkende meningen verloren gaat, en er een tendens is naar eenheidsdenken. In deze tirannie van eenheid is groepsdruk de sleutel. Om deze situatie af te dwingen, zijn er vele manieren, subtiel of niet, die worden gebruikt om elke stem die afwijkt van wat als normatief wordt beschouwd op te heffen of om degenen die als dissonante noten ten opzichte van het geheel worden beschouwd terzijde te laten. In deze situaties van mishandeling maakt het stilzwijgen van de goeden iedereen tot slachtoffer en beul, waardoor een giftig netwerk van relaties ontstaat en elke uiting van onenigheid met of censuur van het systeem tot een heldendaad wordt.

Dit is een spiraal van stilzwijgen die toeschouwers tot medeplichtigen en slachtoffers maakt. Het kwaad wordt zo genormaliseerd, gerechtvaardigd en wordt "het probleem van iemand anders". Op die manier wordt het leven eenvoudiger en wordt er geen risico gelopen door degenen die de status quo in twijfel durven trekken. De gemeenschap kan zowel medeplichtige als slachtoffer zijn van een genormaliseerde misbruikdynamiek, aangezien iedereen er uiteindelijk van afziet te zijn wie zij/hij is om niet de zware prijs te betalen die dit met zich meebrengt.

Ongetwijfeld spelen ook veel andere elementen een rol, elementen die met elkaar samenhangen en ons in situaties kunnen brengen waar wij niet willen zijn. We hebben controlesystemen nodig die misbruik doeltreffend aanpakken, oplossen en voorkomen, en die opkomen voor de slachtoffers. We zullen het religieuze leven hebben dat we samen opbouwen; hopelijk zullen we deze "tekenen des tijds" aangrijpen om structuren tot stand te brengen die de vrouwen die in onze congregaties intreden vrijer maken en meer in overeenstemming brengen met de droom van God voor ons.

- 1 Deze pagina's zijn een verkorte en vereenvoudigde versie van mijn artikel "De ongenoemde aanwezigheid. Machtsmisbruik in het Godgewijde leven", gepubliceerd in Theologie en Leven. Beschikbaar op: <http://ojs.uc.cl/index.php/tyv/article/view/32715/34801>.
- 2 Franciscus, Brief van de heilige Vader Franciscus aan Kardinaal Reinhard Marx, Aartsbisschop van München en Freising (10/06/2021). Online toegankelijk: <https://www.vatican.va/content/francesco/es/letters/2021/documents/20210610-cardinale-marx.html>.
- 3 Hij stelt dit aan de kaak in nr. 22 van het document Voor nieuwe wijn, nieuwe wijnzakken (2017).

VERANDERINGEN IN HET CANONIEKE STRAFRECHT EN MISBRUIK

P. Benoit Malvaux, SJ

Pater Malvaux is doctor in het canoniek recht aan de Saint Paul University (Ottawa) en heeft aan verschillende universiteiten les gegeven in canoniek recht en ecclesiologie. Momenteel is hij docent aan de Gregoriaanse Universiteit. Hij was voorheen van 1997 tot 2002 overste van een communiteit in Brussel en leidde het Internationale Instituut Lumen Vitae.

De conferentie werd in oktober 2021 gepresenteerd in het webinar Canoniek Recht, georganiseerd door UISG-USG.

1. Inleiding

De herziening van Boek VI van het Wetboek van Canoniek Recht over het strafrecht en de gevolgen daarvan voor misbruik is een ingewikkelde zaak, die ik zo duidelijk mogelijk zal trachten te schetsen. Allereerst zal ik deze herziening plaatsen in de context van de evolutie van de denkwijzen in de Kerk over het strafrecht. Vervolgens zal ik de nieuwe normen met betrekking tot misbruik en de sancties daarvoor voorstellen. Tenslotte zal ik enkele korte persoonlijke beschouwingen geven over de invoering van het nieuwe systeem.

Allereerst wil ik erop wijzen dat de herziening van boek VI van het Wetboek van Canoniek Strafrecht een radicale verandering betekent in de wijze waarop de Kerk tegen het strafrecht aankijkt. Op zijn zachtst gezegd zou men kunnen zeggen dat ten tijde van het Concilie het canonieke recht, en meer nog de strafrechtelijke tak ervan, in strijd werd geacht met het gebod van de liefde, en wel in die mate dat sommige theologen voorstelden het strafrecht uit de canonieke rechtsorde te verwijderen. Dit voorstel heeft het niet gehaald, aangezien in het wetboek van 1983 een boek VI is gewijd aan het strafrecht. Maar zelfs in het begin van de jaren negentig, toen ik canoniek recht studeerde, was de heersende opvatting dat het strafrecht alleen mocht worden gebruikt in gevallen van uiterste noodzaak. Als gevolg daarvan werd het bijna nooit toegepast.

De zaken begonnen te veranderen in de jaren 1990, toen de eerste schandalen van seksueel misbruik van minderjarigen door geestelijken aan het licht kwamen. Geconfronteerd met de afschuwelijkheid van dergelijke daden, zag men geleidelijk in dat het strafrecht zijn plaats had binnen de canonieke orde, en dat het opleggen van straffen aan de daders van seksueel misbruik van onschuldige mensen gerechtvaardigd was, met name om het

recht te herstellen en het leven te zuiveren van het schandaal. Het schandaal was niet langer het feit dat de Kerk strafte, maar dat misdaden ongestraft bleven. Het was een echte Copernicaanse revolutie.

De zaken veranderden echter niet van de ene dag op de andere. Ik hoef niet uit te weiden over de verleiding bij de kerkelijke autoriteiten om zaken in de doofpot te stoppen, maar zelfs wanneer de autoriteiten de dader van het misdrijf van seksueel misbruik wilden straffen, stonden zij voor een probleem, omdat zij in de Kerk niet meer gewend waren te straffen. Om de kerkelijke leiders te helpen deze nieuwe dynamiek aan te gaan, werd in 2001 het motu proprio *Sacramentorum sanctitatis tutela* afgekondigd, waarbij aan de Congregatie voor de Geloofsleer de bevoegdheid werd overgedragen om een aantal misdrijven te beoordelen, waaronder seksueel misbruik van minderjarigen door geestelijken, teneinde de hiërarchie te helpen op passende wijze te reageren. Dit is een langdurig proces geweest - diepgewortelde praktijken kunnen niet met een toverstokje worden veranderd - maar het is een crescendo geweest, naarmate de onthullingen toenamen en de noodzaak om te reageren dringender werd. Reeds in 2007 werd het niet alleen noodzakelijk aanvullende wetten toe te voegen aan die in het wetboek, maar ook het wetboek zelf te hervormen, meer bepaald boek VI over strafrecht. 2007 - 2021: deze hervorming van boek VI heeft tijd gevergd. Daar zijn verschillende redenen voor, waarop ik hier niet zal ingaan, maar ik denk dat het een geluk was, omdat de Kerk in al die jaren niet heeft opgehouden zich te ontwikkelen en de werkingssfeer van het strafrecht inzake misbruik te verruimen. Als Boek VI in twee of drie jaar was herzien, zou dat te snel zijn gegaan, en zouden we niet hebben geprofiteerd van alle ontwikkelingen die zich in de jaren 2010 in de Kerk hebben voorgedaan. De redacteurs van het nieuwe Boek VI konden dus rekening houden met deze ontwikkelingen en ze integreren in hun herzieningsproject. Tegelijkertijd kon de herziening van het strafrecht niet eindeloos worden uitgesteld onder het voorwendsel dat de zaken nog in ontwikkeling waren. Het nieuwe Boek VI zal derhalve op 8 december in werking treden.

Ik ga hier niet het hele nieuwe boek VI van het wetboek voorstellen, maar ik wil wel wijzen op drie kenmerken van de herziening ervan. In de eerste plaats weerspiegelen sommige van de wijzigingen het besef dat het strafrecht nuttig is voor het welzijn van het volk van God, dat lijdt onder en schandelijk wordt bejegend door de straffeloosheid van de daders van bepaalde misdrijven. In die zin is de nieuwe versie van Boek VI strenger dan de versie van 1983. Een goed voorbeeld hiervan is canon 1341, dat handelt over de toepassing van straffen. Kortom, waar in de versie van 1983 de nadruk wordt gelegd op het belang om alles te proberen alvorens te straffen, wordt in de nieuwe versie de nadruk gelegd op de verplichting om te straffen zodra er geen andere manier meer is om het recht te herstellen. De toepassing van het strafrecht is niet langer een uitzonderlijke procedure, waarvan met tegenzin gebruik moet worden gemaakt wanneer er geen andere mogelijkheid is, maar is vereist zodra blijkt dat een minnelijke schikking niet volstaat om het recht te herstellen en de schade te beperken.

Een andere vooruitgang die met de herziening van Boek VI werd geboekt, was het verzekeren van een grotere samenhang in het canoniek strafrecht, en in het bijzonder een grotere samenhang tussen de specifieke normen en de titel waaronder zij verschijnen.

Ten slotte hebben de ontwerpers van de hervorming ernaar gestreefd het strafrecht doeltreffender te maken door de straf of de straffen die op een strafbaar feit staan, nader te omschrijven. De wetgever van 1983 had vaak het begrip rechtvaardige straf gebruikt, dat theoretisch zeer mooi was (op zichzelf is het zeer gerechtvaardigd om een rechtvaardige straf toe te passen), maar in de praktijk niet hielp bij de toepassing van de straf, voor zover niet bekend was wat de rechtvaardige straf in kwestie was. In de nieuwe versie van Boek VI heeft de wetgever meermaals duidelijk gemaakt wat de straf is, hetgeen de toepassing van het canoniek strafrecht zal vergemakkelijken.

2. De weergave van de normen

Na deze korte algemene schets van de herziening van boek VI van het wetboek, ga ik over tot de weergave van de normen die specifiek betrekking hebben op het delict van misbruik.

Allereerst breng ik in herinnering wat de huidige versie van de Code 1983 over deze kwestie bepaalt. De fundamentele canon is canon 1395 §2, die zegt dat de geestelijke die zich schuldig heeft gemaakt aan een overtreding van het zesde gebod van de decaloog, indien de overtreding is begaan met geweld of met bedreiging of in het openbaar, of met een minderjarige onder de zestien jaar, wordt gestraft met rechtvaardige straffen, waaronder, indien het geval dit vereist, ontslag uit de klerikale staat. Met andere woorden, het wetboek voorziet in een canoniek strafbaar feit van seksueel misbruik door een geestelijke (d.w.z. een bisschop, priester of diaken) van een persoon, begaan met geweld of bedreiging (b.v. verkrachting) of in het openbaar (d.w.z. met een misdrijf tegen de openbare zedelijkheid), of van seksueel misbruik van een minderjarige onder de zestien jaar.

Deze canon 1395 §2 werd in de jaren na de inwerkingtreding van het wetboek van 1983 zelden toegepast, ofwel omdat de kerkelijke autoriteiten de zaak doodzwegen om de goede naam van de Kerk te beschermen, ofwel omdat zij terughoudend waren met het opleggen van straffen, gezien de "anti-canonieke" mentaliteit waar ik het eerder over had. De zaken begonnen te veranderen in de jaren 1990, en het motu proprio *Sacramentorum sanctitatis tutela* van 2001 gaf niet alleen de Congregatie voor de Geloofsleer bevoegdheid inzake seksueel misbruik van minderjarigen door geestelijken, maar breidde ook de werkingssfeer van de canon uit tot seksueel misbruik van minderjarigen boven de 16. In 2010 gaan de nieuwe normen voor de toepassing van het motu proprio een stap verder door de toevoeging van het misdrijf seksueel misbruik van personen die gewoonlijk niet bij hun volle verstand zijn, en het misdrijf bezit of openbaarmaking van pornografische afbeeldingen van minderjarigen jonger dan 14 jaar. Vervolgens zullen andere bepalingen worden toegevoegd, met name het motu proprio *vos estis lux mundi* van 2019 over de verplichting voor geestelijken en religieuzen om seksueel misbruik waarvan zij kennis hebben, aan te geven bij de bevoegde kerkelijke autoriteit. In plaats van het aantal bepalingen die parallel lopen met het wetboek van 1983 te blijven vermenigvuldigen, leek het evenwel verkieslijk deze bepalingen in een nieuwe versie van het wetboek op te nemen en daarbij gebruik te maken van de herziening van boek VI van het wetboek, die sedert 2007 gaande is.

3. Veranderingen in de inhoud van het strafrecht

Alvorens de inhoudelijke wijzigingen van het strafrecht in de nieuwe versie van Boek VI met betrekking tot misbruik in de Kerk te presenteren, wil ik uw aandacht vestigen op het feit dat de canon betreffende seksueel misbruik van minderjarigen door geestelijken een andere plaats heeft gekregen in Boek VI. Het huidige c. 1395 § 2 staat in Titel V van Boek VI, dat handelt over overtredingen van bijzondere verplichtingen. In de herziene versie van het wetboek zal dit delict het voorwerp zijn van c. 1398 §1 1°, dat is opgenomen in titel VI van het boek, betreffende misdrijven tegen het leven, de waardigheid en de vrijheid van de mens. Deze stap weerspiegelt een welkome verandering in de manier waarop het misdrijf van seksueel misbruik van minderjarigen wordt bekeken. In het wetboek van 1983 werd dit in de eerste plaats beschouwd als een schending van de gelofte van kuisheid, indien de geestelijke een religieus was, of meer in het algemeen van het zesde gebod van de decaloog, in het geval van de diocesane geestelijke. Het wezenlijke probleem was dat de geestelijke zijn verplichtingen niet was nagekomen. In de herziene versie van Boek VI wordt het misdrijf nu beschouwd vanuit het oogpunt van het slachtoffer, wiens leven en waardigheid ernstig zijn geschonden. Het probleem is niet meer dat de geestelijke zijn verplichtingen niet is nagekomen, maar dat hij een

ander ernstig heeft geschaad. De verschuiving in de canon over seksueel misbruik van minderjarigen door geestelijken sluit dus aan bij de ontwikkeling van de mentaliteit in de samenleving en in de Kerk, die nu de zorg voor het slachtoffer op de voorgrond plaatst.

Wat de inhoud van de nieuwe normen betreft, bevatten zij een aantal uitbreidingen van het begrip misbruiksmisdrijf. In sommige daarvan zijn uitbreidingen verwerkt die reeds waren doorgevoerd in de bijzondere wetten die elkaar sinds 2001 hebben opgevolgd. Andere zijn echte vernieuwingen, ook met betrekking tot deze wetten. Omwille van de duidelijkheid stel ik voor om achtereenvolgens de uitbreidingen met betrekking tot het onderwerp van het delict te onderzoeken, vervolgens de uitbreidingen met betrekking tot de dader, en ten slotte de uitbreidingen met betrekking tot de slachtoffers van het delict.

Wat het voorwerp van het misdrijf betreft, wordt een eerste uitbreiding gemaakt door de nieuwe canon 1398 §1 2°, die het misdrijf vastlegt van een geestelijke die een minderjarige

of een persoon die gewoonlijk niet goed bij zijn verstand is of een persoon aan wie de wet een soortgelijke bescherming toekent, rekruteert of ertoe aanzet deel te nemen aan echte of gesimuleerde pornografische handelingen. Dit is een nieuwe bepaling, waarin rekening wordt gehouden met de ontwikkeling van praktijken en technologie. Zo kan een geestelijke die een minderjarige ertoe aanzet zichzelf te masturberen en dit op zijn mobiele telefoon te filmen, ook al misbruikt hij hem niet rechtstreeks seksueel, worden gestraft met ontzetting uit zijn ambt of met andere straffen, die zelfs kunnen gaan tot ontslag uit het geestelijk ambt.

In verband met deze nieuwe canon wil ik uw aandacht vestigen op een specifiek probleem met de Engelse vertaling ervan. In deze vertaling is sprake van een geestelijke die "een minderjarige lokt of ertoe aanzet zich pornografisch bloot te geven of deel te nemen aan pornografische weergaven". Het woord "grooming", zoals ik het begrijp, kan verwijzen naar het aangaan van een seksueel gesprek met een minderjarige. Bijvoorbeeld met hen praten over hun geslachtsorganen of hen uitnodigen om te praten over hoe zij

masturberen. Dat is niet waar we het hier over hebben. De vertaling van de canon in andere talen ("reclutar" in het Spaans, "reclutare" in het Italiaans, "recruter" in het Frans) maakt duidelijk dat hier wordt bedoeld het ronselen van een minderjarige om deel te nemen aan pornografische sessies.

Met nr. 3 van dezelfde nieuwe canon 1398 § 1 wordt in het wetboek een ander delict ingevoerd dat nieuw is in vergelijking met het wetboek van 1983, maar dat in absolute zin niet nieuw is, aangezien dit delict reeds was vastgesteld in de normen van 2010 voor de toepassing van Sacramentorum sanctitatis tutela. Het betreft het feit dat een geestelijke op enigerlei wijze en met ongeacht welk middel pornografische afbeeldingen, op immorele wijze verkregen, van minderjarigen of van personen die gewoonlijk behept zijn met een onvolkomen gebruik van het verstand, in zijn bezit heeft, laat zien of verspreidt. De tekst van de nieuwe canon verschilt licht van de tekst van de normen van 2010 - met name de weergave van pornografische afbeeldingen is toegevoegd en er wordt nu verwezen naar pornografische afbeeldingen van alle minderjarigen, terwijl de normen van 2010

Het strafrecht nuttig is voor het welzijn van het volk van God, dat lijdt onder en schandelijk wordt bejegend door de straffeloosheid van de daders van bepaalde misdrijven. In die zin is de nieuwe versie van Boek VI strenger dan de versie van 1983.

verwezen naar minderjarigen jonger dan veertien jaar. De handeling van een geestelijke om pornografische afbeeldingen van minderjarigen te downloaden of te verspreiden is nu in het wetboek opgenomen als een misdrijf dat bestraft kan worden met ontzetting uit zijn ambt en andere rechtvaardige straffen, waaronder eventueel ontslag uit het geestelijk ambt.

Een derde belangrijke wijziging met betrekking tot het voorwerp van het delict is de nieuwe § 3 van can. 1395 die, naast het delict tegen het zesde gebod gepleegd met geweld of bedreiging, dat reeds aanwezig was in het wetboek van 1983, bepaalt dat "de geestelijke die door misbruik van zijn gezag een delict pleegt tegen het zesde gebod van de decaloog of iemand dwingt tot het verrichten of ondergaan van seksuele handelingen, wordt gestraft met rechtvaardige straffen, waaronder, indien het geval dit vereist, ontslag uit de klerikale staat". Dit is een zeer belangrijke verandering, die aansluit bij het schandaal dat is ontstaan door het toenemend aantal onthullingen van seksueel misbruik van volwassenen door geestelijken die misbruik hebben gemaakt van hun status om dit

te doen. Tot nu toe waren dergelijke handelingen verwerpelijk, maar vormden zij geen strafbare feiten als zodanig. Van nu af aan zal dat niet meer het geval zijn. Een geestelijke die seksueel misbruik maakt van een volwassene over wie hij wettelijk gezag heeft, kan worden gestraft - denk aan een novicemeester die een novice seksueel misbruikt. Minder voor de hand liggend is voor mij het geval van een geestelijke die misbruik maakt van zijn geestelijk gezag (bijvoorbeeld een geestelijk leidsman die de jonge vrouw die hij begeleidt seksueel misbruikt). Het zou goed zijn indien de wetgever een authentieke interpretatie zou geven van het begrip gezag, zodat duidelijker wordt in hoeverre de nieuwe canon 1395 §3 van toepassing is.

Terloops zij opgemerkt dat de wetgever de uitdrukking "misbruik van een kwetsbare persoon", die bijvoorbeeld voorkomt in het *motu proprio* *vos estis lux mundi*, niet heeft gehandhaafd. Hij heeft ongetwijfeld rekening gehouden met de kritiek op dit subjectieve begrip (hoe kan men de kwetsbaarheid van een persoon bepalen?), terwijl het begrip misbruikt gezag objectiever is.

Aan het einde van dezelfde §3 van het nieuwe canon 1395 wordt een ander nieuw delict ingevoerd, namelijk het feit dat een geestelijke iemand dwingt seksuele handelingen te verrichten of te ondergaan. In dit geval, zoals ik deze nieuwe norm begrijp, is de geestelijke die het misdrijf pleegt niet rechtstreeks betrokken bij het seksueel misbruik, maar gebruikt hij zijn gezag of kracht om een of meer personen te dwingen seksuele handelingen te verrichten of te ondergaan. Zo zou men zich het geval kunnen voorstellen van een novicemeester die twee van zijn novicen dwingt tot seksuele betrekkingen met elkaar.

4. De nieuwe kenmerken van de herziene versie van boek VI van het wetboek

Dit zijn de verschillende nieuwigheden in de herziene versie van boek VI van het wetboek met betrekking tot het onderwerp van het misdrijf misbruik. Het Wetboek van Canoniek Recht beschouwt nu als misdaden, in het kort, het ronselen door een geestelijke van een minderjarige voor pornografische handelingen, het bewaren, vertonen of openbaar maken van pornografische afbeeldingen van minderjarigen, het misdrijf tegen het Zesde Gebod door een geestelijke die zijn gezag misbruikt, en het feit iemand te dwingen seksuele handelingen te verrichten of te ondergaan.

Laten wij nu eens kijken naar de gevallen van uitbreiding van de werkingssfeer van het strafrecht ten aanzien van de dader van het misdrijf misbruik. De fundamentele nieuwigheid hier, niet alleen ten opzichte van de Code 1983, maar ook ten opzichte van latere wetten, is te vinden in c. 1398 §2, waarin staat dat een lid (impliciet geen geestelijke) van een instituut van gewijd leven of van een sociëteit van apostolisch leven en iedere gelovige die een waardigheid bezit of een ambt of functie vervult in de Kerk en een misdrijf pleegt als bedoeld in canon 1398 §1 of in canon 1395 §3, wordt bestraft met sancties van beperking van de uitoefening of ontzetting uit het ambt of met andere straffen. Ook hier is er sprake van een stap voorwaarts, aangezien het wetboek van 1983 alleen voorzag in een strafbaar feit in het geval van een geestelijke. De niet-klerikale religieus, de non of de leek met pastorale verantwoordelijkheid die een minderjarige seksueel heeft misbruikt, kan worden onderworpen aan disciplinaire maatregelen (met inbegrip van ontslag uit het instituut, in het geval van de religieus) maar kan niet worden onderworpen aan een canonieke straf als zodanig. Voortaan kunnen deze personen worden gestraft met een van de straffen voorzien in canon 1336 §§ 2-4 (met name het verbod een ambt uit te oefenen of de ontzetting uit een ambt) of met andere straffen naar gelang van de ernst van het vergrijp. Hier verwerkt de wetgever een andere kritiek op het bestaande strafrecht, dat alleen betrekking had op geestelijken. Dit kan ook worden gezien als een illustratie van de verandering in de invalshoek van waaruit het delict wordt bekeken, die ik eerder noemde. Als men eerst de schending van een verplichting beschouwt, kan seksueel misbruik ernstiger worden geacht als het door een gewijde bedienaar wordt

begaan dan door een leek. Als men echter het slachtoffer vooropstelt, is dit onderscheid niet langer relevant. Voor het slachtoffer is seksueel misbruik op zich niet minder erg omdat het gepleegd is door een religieuze broeder of door een leek met pastorale verantwoordelijkheid.

Ik sluit af met de verruiming van de strafrechtelijke werkingssfeer voor misbruik ten aanzien van het slachtoffer van het delict. De meeste "nieuwigheden" zijn in feite de opnemings in het wetboek van bepalingen die reeds door bijzondere wetten sedert 2001 zijn ingevoerd. Het strafbare feit van seksueel misbruik betreft dus niet meer alleen het misbruik van een minderjarige jonger dan zestien jaar, maar het misbruik van elke minderjarige. Als minderjarig wordt beschouwd een persoon die gewoonlijk niet goed bij zijn verstand is, d.w.z. die geestelijk gehandicapt is. Beide uitbreidingen van de strafbaarstelling werden in 2001 of 2010 door de uitvoeringsnormen van Sacramentorum sanctitatis tutela vastgesteld. Anderzijds introduceert canon 1398 §1 1° en 2° een derde type van mogelijk slachtoffer, dat een echte nieuwigheid is: de persoon aan wie de wet een bescherming toekent die vergelijkbaar is met die van minderjarigen en personen die gewoonlijk het gebruik van het verstand ontnomen is. Ik moet bekennen dat ik niet weet wat de wetgever hiermee bedoelt. Maar het opent de deur naar de erkenning in de toekomst van andere categorieën slachtoffers wier seksueel misbruik door een geestelijke, een gewijde persoon of een leek met pastorale verantwoordelijkheid als een misdrijf zal worden beschouwd.

Indirect wordt het begrip "slachtoffer" nog verruimd door de nieuwe canon 1395 §3 betreffende de overtreding van het zesde gebod door misbruik van gezag. In dit geval pleegt, ongeacht de leeftijd van het slachtoffer, de geestelijke of de gewijde persoon of de leek met pastorale verantwoordelijkheid die zijn of haar gezag gebruikt om een persoon seksueel te misbruiken, een misdrijf volgens het canonieke recht.

Dit zijn, naar het mij voorkomt, de belangrijkste wijzigingen die de nieuwe versie van boek VI aanbrengt met betrekking tot de misbruiksmisdrijven. De belangrijkste veranderingen zijn voor mij in de eerste plaats het feit dat seksueel misbruik van minderjarigen wordt beschouwd als een misdaad tegen het leven en de menselijke waardigheid en niet langer als een misdaad tegen de gelofte van kuisheid, waardoor het slachtoffer op de eerste plaats komt te staan. Ten tweede, het feit dat seksueel misbruik van een minderjarige door een niet-clericus religieus of een leek met pastorale verantwoordelijkheid, en niet alleen door een geestelijke, evenals seksueel misbruik door misbruik van gezag van eenieder, en niet alleen van minderjarigen, als een misdrijf wordt beschouwd. Voor mij zijn dit de belangrijkste veranderingen.

Men kan zich echter afvragen wat de praktische gevolgen van deze hervorming zijn. In sommige gevallen kan het meer symbolisch zijn. Ik denk bijvoorbeeld aan de uitbreiding van de strafbaarstelling tot niet-clerici. Het is belangrijk te weten dat een niet-geestelijke religieus die een minderjarige misbruikt of een andere laakbare handeling pleegt, zoals het downloaden van kinderpornobestanden al onderworpen kan worden aan administratieve of disciplinaire maatregelen door zijn of haar meerdere, die kunnen bestaan uit het intrekken van het ambt, het verbieden van bepaalde handelingen (bijvoorbeeld op internet gaan), enz. Voortaan kunnen hem ook gelijkwaardige straffen worden opgelegd. Symbolisch kan dit enig gewicht in de schaal leggen - ik ben niet langer onderworpen aan een administratieve maatregel, maar ik ben veroordeeld tot een straf, maar het concrete resultaat zal hetzelfde zijn: of ik nu door een administratieve maatregel uit het ambt ben onttrokken of ben veroordeeld tot een straf van ontzetting uit het ambt, ik kan dat ambt niet langer uitoefenen.

Wat de religieuzen betreft, of meer in het algemeen de gewijde personen, zullen de gevolgen van de wijzigingen van het strafrecht in verband met het ontslag uit het instituut nog moeten blijken. U weet dat krachtens de huidige canon 695 een religieus die een van de overtredingen begaat, genoemd in de canons 1395, 1397 en 1398, uit

het instituut moet worden ontslagen, behalve, in het geval van canon 1395 §2, indien de overste oordeelt dat het mogelijk is anders te voorzien in de verbetering van het lid, het herstel van de gerechtigheid en de genoegdoening van het schandaal. In het geval van een religieus, geestelijke of niet-geestelijke, die een minderjarige seksueel heeft misbruikt, heeft de meerdere dus speelruimte. In principe moet hij de religieus uit het instituut ontslaan. Hij kan echter van mening zijn dat er andere manieren zijn om recht te doen geschieden en het schandaal te herstellen, vooral wanneer de feiten oud zijn en de religieus al op leeftijd is. In dit geval, althans in de Sociëteit van Jezus, wordt de jezuïet niet ontslagen, maar krijgt hij een straatverbod opgelegd.

Het is te hopen dat de wetgever niet zal vergeten canon 695 aan te passen aan de nieuwe nummering van Boek VI. Ik herinner mij dat het ontslag uit het instituut geen straf is - Boek VI vermeldt het niet - maar een administratieve maatregel van de overheid. De herziening van boek VI zal in dit opzicht dus geen gevolgen hebben. Daarom zeg ik dat de uitbreiding van het begrip delict tot misbruiken begaan door niet-clerici vooral symbolisch is.

Anderzijds zal de uitbreiding van de strafbaarstelling tot seksueel misbruik van volwassenen door misbruik van gezag meer praktische gevolgen hebben, althans voor geestelijken. Tot nu toe kon een geestelijke die zijn of haar gezag gebruikte om een volwassene seksueel te misbruiken, aan disciplinaire maatregelen worden onderworpen, maar was het niet mogelijk hem of haar uit de klerikale staat te ontsetten. Dit zal nu mogelijk zijn.

Het is dus mogelijk, maar zal het ook echt mogelijk zijn? Dit is een andere vraag die ik over deze hervorming heb, namelijk die van de tenuitvoerlegging ervan. Het is niet voldoende vast te stellen dat een dergelijke gedraging strafbaar is en met een dergelijke sanctie kan worden bestraft, het is ook noodzakelijk dat deze sancties kunnen worden toegepast. Er zij echter op gewezen dat de wetgeving inzake de bevoegdheid van de Congregatie voor de Geloofsleer tot dusver ongewijzigd is gebleven. De Congregatie voor de Geloofsleer is dus niet bevoegd voor de nieuwe overtredingen die in het wetboek zijn opgenomen. Wanneer een diocesaan verantwoordelijke een klacht ontvangt over een van deze nieuwe overtredingen, zal hij of zij een vooronderzoek moeten verrichten om vast te stellen of de overtreding waarschijnlijk is en vervolgens moeten beslissen of een gerechtelijke procedure voor de diocesane rechtbank of een administratieve procedure voor dezelfde diocesane rechtbank moet worden ingeleid. Dit is in feite dezelfde procedure die bestaat voor het misdrijf van seksueel misbruik van een minderjarige door een geestelijke, met dit verschil dat, indien het vooronderzoek de waarschijnlijkheid van het misdrijf vaststelt, het niet de gewone man is die beslist om een proces te beginnen, maar dat hij het dossier naar de Congregatie voor de Geloofsleer stuurt, zodat deze kan beslissen over de volgende stappen in de procedure. Vanuit mijn ervaring als officier van justitie van de Sociëteit van Jezus kan ik getuigen dat de verplichting om de dossiers aan de Congregatie voor de Geloofsleer toe te zenden ons zeer geholpen heeft, zowel om een samenhangend beleid op dit gebied te voeren als om de dossiers daadwerkelijk te behandelen.

Indien de tenuitvoerlegging van de nieuwe strafrechtelijke normen wordt overgelaten aan de ordinarissen en de diocesane rechtbanken, bestaat het gevaar dat zij op vele plaatsen een dode letter zal blijven, hetzij door een gebrek aan motivatie, hetzij door een gebrek aan bekwaamheid bij de ordinarissen en de diocesane rechtbanken. Persoonlijk vraag ik mij dan ook af of het geen goed idee zou zijn de bevoegdheid van de Congregatie voor de Geloofsleer uit te breiden tot deze nieuwe strafbare feiten, om zo de tenuitvoerlegging van de nieuwe wetgeving te bevorderen.

HET LEVEN VAN DE UISG

Vanuit het kantoor van de Uitvoerende Secretaresse

Het is moeilijk te geloven dat we nu aan de andere kant staan van de bijeenkomst van mei, die een prachtig evenement was met 510 algemene oversten ter plaatse en nog eens 174 online. Het was een hele prestatie om de werkzaamheden in 14 talen te streamen en zusters online te laten deelnemen en uitwisselen terwijl anderen aan tafels in het Ergife werkten. Wij zijn het communicatiebureau en de technici van de UISG dankbaar voor deze prestatie. Het thema “Embracing Vulnerability on the Synodal Journey” en de lezingen werden zeer gewaardeerd. We weten dat de lezingen zijn gebruikt bij de voorbereiding van Algemene Kapittels en een rijke bron blijven voor bezinning in de congregaties. De laatste zitting van de bijeenkomst van de UISG werd op 11 juli online gehouden. Opnieuw was er een zeer goede opkomst en de nadruk lag op het gezamenlijke document van de USG/UISG dat namens de twee unies aan het synodebureau werd aangeboden. Sr. Gemma Simmonds CJ, Sr. Maria Cimperman RSCJ en Fr. Orlando Torres SJ presenteerden belangrijke aspecten van de tekst en de deelnemers beantwoordden de volgende vragen:

1. Wat wil je in het document ondersteunen?
2. Wat ontbreekt misschien/moet meer nadruk krijgen?
3. Hoe kunnen wij als UISG-leden het slotdocument verspreiden?

Het was een rijke uitwisseling die zeker nuttig zal zijn voor het verdere verloop van het synodale proces. Sindsdien verscheen het werkdokument voor de continentale fase: Vergroot de ruimte van uw tent (Jes. 54, 2). Het is beschikbaar op de website van de synode in 5 talen. <https://www.synod.va/en/highlights/working-document-for-the-continental-stage.html>

Om de gebeurtenissen in verband met de synode op 2 november voort te zetten, hielden UISG en USG een webinar ter plaatse en online, waarin pater Giacomo Costa SJ en Zr. Nathalie Becquart XMCJ reflecties uitwisselden over het schrijfproces van het document en de algemene inhoud ervan. Nadia Coppa ASC en Dolores Lahr CSJ presenteerden enkele overwegingen vanuit het perspectief van de UISG en het gezamenlijke antwoord van de twee unies. Br. Emili Turu FMS modereerde de sessie en Zr. Pat Murray IBVM sprak enkele afsluitende woorden. Als u deze sessie heeft gemist, vindt u haar beschikbaar op YouTube via de website van de UISG.

In juni werd in Nemi een zeer geslaagde bijeenkomst van zusters theologen gehouden, waaraan 20 zusters deelnamen. Zij maken deel uit van eenkele jongere zusters theologen

die tijdens de Covid-periode zijn samengekomen en door de lens van hun specifieke discipline over het religieuze leven hebben geschreven. Tijdens hun sessies ontmoetten zij kardinaal Braz de Aviz en Zr. Jolanta Kafka RMI - de toenmalige voorzitter van de UISG. Tijdens hun tijd samen richtten zij zich op de vraag hoe zij als theologen kunnen bijdragen aan de bezinning op het godgewijde leven in de huidige context. De stuurgroep: Maria Cimperman RSCJ, Gemma Simmonds CJ, Julia Prinz VDMF, Paula Jordao VDMF en Pat Murray IBVM kwam onlangs bijeen om het hele proces te evalueren met het oog op een tweede groep in 2023. Heeft u zusters theologen, jonger dan 60 jaar, die u zou willen voordragen voor de nieuwe groep, neem dan contact op met Zr. Paula Jordao VDMF via formation@uisg.org.

De UISG-gemeenschap in Caltanissetta heeft in juni haar missie afgerond. Het project UISG Migranten ging in 2015, op de 50e verjaardag van de oprichting van de UISG, van start. Het was bedoeld om bruggen te slaan tussen de migranten - die in groten getale naar Sicilië kwamen - en de lokale bevolking. In de afgelopen twee jaar zijn er weinig nieuwe migranten aangekomen, en de opdracht is er nu een van integratie - de migranten die zich in Caltanissetta hebben gevestigd helpen zich te ontplooien in hun nieuwe thuis. Dit is de missie van de plaatselijke kerk en daarom zijn de zusters niet vervangen en staat de UISG-gemeenschap in Lampedusa nu centraal in het intercongregatieve project. Zr. Florence de la Villeon RSCJ ondersteunt de leden van de gemeenschap en bezoekt hen regelmatig, terwijl ze contact houdt met degenen met wie we op de vorige locaties - Ramacca, Agrigento en Caltanissetta - hebben samengewerkt. Er is echter een tweede fase van het UISG-migrantenproject gestart, waarbij de nadruk ligt op het opzetten van een internationaal netwerk van zusters die werken met migranten en vluchtelingen in verschillende delen van de wereld en langs meerdere grenzen. Dit nieuwe initiatief wordt geleid door Zr. Carmen Bandeo SSpS, die vanaf het begin bij het Sicilië-project betrokken is geweest en zelf een tijd in een SSpS-gemeenschap in de buurt van een migrantencentrum in Griekenland heeft doorgebracht. Zusters in deze dienst zullen beste praktijken uitwisselen en vaststellen welke geestelijke en praktische middelen zij nodig hebben om hen in deze belangrijke dienst te ondersteunen. Veel dank aan de congregaties die deze missie de afgelopen zeven jaar met personele en financiële steun hebben ondersteund.

Een ander belangrijk feit is de aanwezigheid van drie zusters op het Wereld Economisch Forum in Davos in mei. Sr. Mary John Kudiyiruppil SSpS, Sr. Ruth del Pilar Mora FMS en Sr. Pat Murray IBVM hadden een heel eenvoudige boodschap voor vertegenwoordigers van regeringen en bedrijfsleiders - als je substantiële en systemische veranderingen tot stand wilt brengen, *ontwikkel dan partnerschappen met religieuzen die de behoeften ter plaatse kennen*. Spreken met en voor mensen die geen stem hebben, maar vooral diegenen ondersteunen die zich te gemarginaliseerd voelen om hun stem te verheffen, maakt deel uit van onze profetische levenswijze.

We waren verheugd om Zr. Mary John Kudiyiruppil SSpS in april 2022 bij de UISG te verwelkomen als Associate Executive Secretary.

Sr. Gabriella Bottani CMS heeft de leiding van Talitha Kum overgedragen aan Sr. Abby Avelino MM. Gabriella heeft de afgelopen acht jaar leiding gegeven aan de ontwikkeling van Talitha Kum tot een wereldwijde keten van netwerken (meer dan 90 in totaal) op alle continenten. Wij zijn haar veel dank verschuldigd. Er zijn dit jaar verschillende belangrijke bijeenkomsten van leden gehouden - in september in Bolivia; in oktober in Thailand; in november in Portugal en Nairobi. Gabriella werd tijdens de bijeenkomst in Nairobi door de Conrad N. Hilton Foundation geëerd voor haar leiderschap in de strijd tegen

mensenhandel. Zr. Pat Murray IBVM ontving in augustus de Outstanding Leadership Award 2022 van LCWR voor haar levenswerk in het helpen opbouwen van vrede en gerechtigheid in Noord-Ierland, Zuid-Soedan en via huidige initiatieven bij de UISG.

Tot slot hebben de medewerkers van de UISG genoten van de eerste twee dagen van een programma voor personeelsontwikkeling die een jaar duurt. De zusters Pat en Mary John zijn druk aan het werk geweest om verschillende ambassadeurs bij de Heilige Stoel te ontmoeten die belangstelling hebben getoond voor het ondersteunen van aspecten van het werk van de zusters. In de UISG werden onlangs twee zeer interessante ontmoetingen gehouden: een met ambtenaren van de FBI en het Amerikaanse ministerie van Buitenlandse Zaken en de andere met officieren van de Nederlandse Militaire Academie. De eersten wilden de bescherming van zusters in conflictgebieden bespreken, omdat religieuzen steeds vaker door ontvoerders als “zachte” doelen worden gezien. Helaas hebben we het leed gezien dat jaren van gevangenschap en zelfs marteling hebben veroorzaakt bij religieuze zusters, priesters en broeders. Het lijkt belangrijk om congregationele protocollen te ontwikkelen voor wanneer zich incidenten voordoen in conflictgebieden. De Nederlandse militairen wilden weten hoe zusters leven en werken in conflictgebieden, wat hun dagelijkse ervaringen zijn en wat hen steunt. Zr. Mary John sprak over de huidige ervaring van zusters uit haar congregatie in Oekraïne en Polen; zr. Florence de la Villeon deelde haar ervaring in de vluchtelingenkampen in Noord-Oeganda, zr. Abby sprak over zusters die leven in gebieden waar mensenhandel endemisch is en Zr. Pat sprak over haar ervaringen in Noord-Ierland en Zuid-Soedan. De militairen waren vooral geïnteresseerd in het geloofsperspectief dat ons leven ondersteunt. In ons volgende nummer zullen we ervaringen delen van zusters die COP-27 hebben bijgewoond.

Laten we bij het naderen van Advent en Vastentijd bidden voor het volk van Oekraïne:

*Liefhebbende God,
We bidden voor het volk van Oekraïne,
voor allen die lijden of bang zijn,
dat U dicht bij hen bent en hen beschermt.
We bidden voor de wereldleiders,
om mededogen, kracht en wijsheid om hun keuzes te leiden.
We bidden voor de wereld
Dat we in dit ogenblik van crisis,
solidair mogen zijn
naar onze broeders en zusters in nood.
Mogen we uw wegen bewandelen
zodat vrede en gerechtigheid
werkelijkheid worden voor de mensen in Oekraïne
en voor de hele wereld.
Amen.*

(CAFOD-UK)

DAGELIJKS BESTUUR VAN DE UISG (2022-2025)

PRESIDENTE

Sr. Nadia Coppa, ASC (Italy)
Adorers of the Blood of Christ

VICE-PRESIDENTE

Sr. Mary Teresa Barron, OLA (Ireland)
Sisters of Our Lady of the Apostles

Sr. Roxanne Schares, SSND (United States)
School Sisters of Notre Dame

Sr. Theodosia Baki, TSSF (Cameroun)
Tertiary Sisters of St. Francis

Sr. Graciela Francovig, FI (Argentina)
Hijas de Jesus

Sr. Theresa Purayidathil, EF (India)
Daughters of the Church

Sr. M. Jose Gay Miguel, CMT (Spain)
Teresian Missionary Carmelites

Sr. Miriam Altenhofen, SSpS (Germany)
Missionary Servants of the Holy Spirit

Sr. María Rita Calvo Sang, ODN (Spain)
Order of the Company of Mary Our Lady

Sr. Antonietta Papa, FMM (Italy)
Missionaries Daughters of Mary

PLAATS VERVANGER

Sr. Dolores Lahr, CSJ (United States)
Sisters of St. Joseph of Chambéry

Sr. Patricia del Carmen Villaroel Garay, SSCC (Chile)
Sisters of the Sacred Hearts of Jesus and Mary

Sr. Anna Josephina D'Souza, SAC (India)
Missionary Sisters of the Catholic Apostolate (Pallottines)

ALGEMENE SECRETARESSE

Sr. Patricia Murray, IBVM (Ireland)
Institute of the Blessed Virgin Mary (Loreto Sisters)

SECRETARIAAT VAN DE UISG

SECRETARIAT

Sr. Patricia Murray, ibvm

Executive Secretary

segretaria.esecutiva@uisg.org - 0668.400.236

Sr. Mary John Kudiyiruppil, SSps

Associate Executive Secretary

vice.segretaria@uisg.org

Rosalia Armillotta

Assistant to the Executive Secretary

ufficio.segreteria@uisg.org - 0668.400.238

FINANCIES

Aileen Montojo

Financial Administrator

economato@uisg.org - 0668.400.212

Sr. Sunitha Luscious, zsc

Assistant Financial Administrator

amministrazione@uisg.org - 0668.400.249

Miriam Coco

Financial Office Assistant

economato@uisg.org

Patrizia Balzerani

Membership Secretary

assistente.economato@uisg.org - 0668.400.248

COMMUNICATIE

Patrizia Morgante

Communication Officer

comunicazione@uisg.org - 0668.400.234

Sr. Thérèse Raad, sdc

Communication Office Assistant

assistente.comunicazione@uisg.org - 0668.400.233

Miriam Di Bartolo

Communication Office Assistant

assistente.comunicazione@uisg.org

Antonietta Rauti

Coordinator UISG Bulletin

bollettino@uisg.org - 0668.400.230

SECRETARIAAT VAN DE UISG

PROJECTEN

Sr. Abby Avelino, mm

Coordinator Talitha Kum

coordinator@talithakum.info - 0668.400.235

Sr. Mayra Cuellar, mb

Talitha Kum International Coordination Team

info@talithakum.info

Sr. Mary Niluka Perera, rgs

Catholic Care for Children International

ccc@uisg.org - 0668.400.225

Sr. M. Cynthia Reyes, sra

UISG Formators Programme

formators.programme@uisg.org - 0668.400.227

Sr. Paula Jordão, fmvd

Formation Coordinator

formation@uisg.org - 0668.400.245

Giulia Oliveri

Grant Manager

gm@uisg.org - 0668.400.229

Sr. Carmen Elisa Bando, SSpS

International Migrants and Refugees Network

rete.migranti@uisg.org

Giulia Cirillo

Sisters Advocating

advocacy.comms.coordinator@uisg.org

Canon Law Council

canoniste@uisg.org - 0668.400.223

DIENSTEN

Sr. Florence de la Villeon, rscj

Technical Coordinator

sicily@uisg.org - 0668.400.231

Svetlana Antonova

Technical Assistant General Services

assis.tec@uisg.org - 0668.400.250

SECRETARIAAT VAN DE UISG

EXTERNE CONSULENTEN

Riccardo Desai

Technical Assistant for computers and online technology
tecnico@uisg.org - 0668.400.213

Nawojka Mocek-Gallina

Communication Office Assistant
assistente.comunicazione@uisg.org

Marion Lugagne Delpon

Talitha Kum
secretariat@talithakum.info